

CAPITOLUL 6

INFLUENȚARE, CENZURĂ ȘI INGERINȚE EXTERNE – HAOS INFORMAȚIONAL ÎN PROCESELE ELECTORALE. STUDIU DE CAZ: ALEGERILE PREZIDENȚIALE DIN ROMÂNIA DIN 2024 ȘI 2025

Daniela LICĂ

*„Dacă nu citești ziarele, ești neinformați;
dacă le citești, ești dezinformați”. (Twain n.d.)
„Prea multe informații pot distruge informația”. (Eurlex 2011)
„Când adevărul nu convine, camuflează-l”. (EUvsDisinfo)*

Procesele electorale reprezintă o țintă predilectă a activităților de influențare. Cel mai adesea, aceste activități sunt coordonate de un actor extern, care urmărește, prin intermediul ingerințelor, să își ducă la îndeplinire anumite interese de ordin strategic (precum maximizarea puterii), alegătorii fiind principala țintă vizată. Iar contextul temporal avut în atenție – 2024 și prima jumătate a anului 2025⁶² – a fost marcat de numeroase alegeri în Europa și pe mapamond. În aceasta rezidă importanța și motivația alegerii temei de studiu, abordată în capitolul de față.

Scopul studiului este de a avansa o analiză cu privire la influențare și ingerințe externe, în contextul proceselor electorale din România, precum și din alte state din Europa și din lume în perioada menționată. Precizăm, astfel, că ingerințele fac parte din spectrul activităților de influențare, iar în anumite cazuri, reprezintă operații informaționale, care sunt o componentă a amenințărilor hibride. Aceste acțiuni se desfășoară pe un fond infodemic⁶³, toate conducând la un caracter pronunțat de dezordine informațională, chiar haos informațional.

⁶² N.A.: Studiul a urmărit dezvoltările până la începutul lunii iunie 2025.

⁶³ N.A.: Termenul *infodemie* este utilizat în sens extins, cu referire la afluxul foarte mare de informație pe un anumit subiect, cuprinzând informații atât adevărate, cât și false, care se răspândesc rapid, asemenea unui virus, prin intermediul *new media* (care include rețelele

Problematica dezinformării a reprezentat o constantă a studiului personal, în ultimii ani, în raport cu diverse teme de interes pentru securitatea națională, iar influențarea proceselor electorale prin mijloace informaționale a mai fost abordată într-o lucrare care poate constitui o referință utilă (Lică 2022 a). Demersul actual însă cuprinde o serie de particularități, adoptând o abordare din perspectivă atât teoretică, ce include dezvoltări mai recente ale cercetării în domeniu, cât și practică, cuprinzând un studiu de caz asupra recentelor alegeri prezidențiale naționale.

Obiectivele de cercetare stabilite urmăresc o serie de direcții principale. Prima constă în creionarea contextului internațional al perioadei analizate (anii 2024 și 2025), în raport cu alegerile desfășurate la diferite niveluri, arătând că dezinformarea și efectele acesteia incumbă riscuri majore pentru securitatea mondială. A doua direcție de cercetare are în vedere abordarea din punct de vedere teoretic a influențării. Aceasta este realizată prin explicarea conceptelor de lucru, expunerea câtorva perspective asupra mijloacelor utilizate pentru influențare în diverse scopuri, precum și a unor metode specifice de influențare, aplicabile în procesele electorale. O altă direcție a studiului are în vedere evidențierea unor caracteristici esențiale ale alegerilor și a unor drepturi relevante, precum cel la liberă exprimare și interzicerea cenzurii. A patra direcție de cercetare are în vedere abordarea din perspectivă aplicată a temei, constând în studiul de caz privind alegerile prezidențiale recente din România. Ultima, dar nu cea din urmă direcție a analizei are în vedere identificarea efectelor influențării populației în context electoral și impactul asupra securității. În final, studiul propune câteva posibile soluții de contracarare, sugerând că abordarea ar trebui să fie una de tip *whole of society*. Din acestea derivă și utilitatea studiului, care furnizează o serie de elemente cu potențial uz practic pentru instituțiile competente și decidenți, precum și pentru publicul larg, cu scopul de a contribui la creșterea conștientizării și rezilienței la influențare, prin încurajarea gândirii critice, lucrarea contribuind astfel la dezvoltarea culturii de securitate.

Din punctul de vedere al cadrului teoretic, *ingerințele în procesele electorale* sunt încadrabile în *componenta societală a securității*, conform *curentului constructivist* al Școlii de la Copenhaga. Cât privește metodologia, abordarea temei este una descriptivă, lucrarea

sociale), generând un impact negativ îndeosebi asupra opiniei publice. Pentru mai multe detalii privind acest termen, a se vedea Lică 2024.

fiind bazată pe studierea mai multor tipuri de resurse informaționale, precum legislație și documente programatice românești și străine, acestea din urmă aparținând Uniunii Europene. De asemenea, prezentul demers este fundamentat pe studiul literaturii de specialitate – articole științifice, rapoarte tematice, realizate de organizații neguvernamentale și de alte institute internaționale de renume, precum *Institute for the Study of War*, Fundația Konrad Adenauer și Centrul de Cercetare Cyfluence (Germania), Fundația Hanns Seidel, o organizație neguvernamentală de profil, *Foreign Information Manipulation and Interference – Information Sharing and Analysis Centre* (FIMI-ISAC), statistici românești și străine, bazate pe sondaje de opinie, monitorizarea mass-mediei, precum și alte surse web, de exemplu platforme (naționale și europene) dedicate combaterii și prevenirii dezinformării.

Principalele provocări ale studiului sunt reprezentate, pe de-o parte, de volumul covârșitor de informație (*infodemie*) cu privire la recente alegeri pe plan național, existentă în special în mediul online, incluzând, aici, rețelele sociale, și, pe de altă parte, de caracterul accentuat de volatilitate și inconsecvență, reflectat în discursul public și, în general, în mass-media. O **limitare** a cercetării este legată de lipsa accesului la unele surse de documentare, în baza deciziilor naționale de protecție a utilizatorilor din mediul online față de anumite amenințări externe. Cenzura a fost, de altfel, sporită progresiv în ultimii trei ani, restricționările având o amploare și mai mare în structurile guvernamentale și în cele subordonate. Menționăm, de pildă, lipsa accesului la declarațiile originale ale unor candidați la alegerile prezidențiale (exemplu de website blocat: *Romanian Global News*), pentru a putea realiza o analiză proprie a acelor discursuri. Considerăm că acest aspect reprezintă o obstrucționare a demersului de cercetare, întrucât neexpunerea la multiple și diverse surse de informare duce la dificultatea, chiar imposibilitatea unei documentări obiective.

Având în vedere că, în perioada extinsă a desfășurării alegerilor prezidențiale, la nivel național a putut fi observată o polarizare excesivă în rândul societății, fiind vorba de două perspective eminamente antagonice, lucrarea urmărește să redea, atât cât ne este posibil, o *perspectivă obiectivă* prin evitarea subscrierii la o viziune tributară oricăreia dintre părți. Așadar, demersul nu are ca scop confirmarea sau infirmarea unor aspecte percepute ca adevăruri de anumite categorii de public și nici etichetarea personală a unor declarații ca fiind adevărate sau false ori benefice/potrivnice în vreun mod. De aceea, în spiritul

gândirii critice, recunoscute și recomandate ca mijloc eficient de contracarare a dezinformării, suntem de părere că valoarea de adevăr a unei informații prezentate în spațiul public, prin intermediul mass-mediei, nu ar trebui considerată ca fiind garantată, chiar dacă este vorba de presa convențională (*mainstream media*). Considerăm aceasta, deoarece în contextul curent, *tehnicele de influențare* sunt atât de variate și de subtile, având la bază anumite mecanisme psihologice, încât *pot modela percepția, precum și modul de gândire al opiniei publice* (în strânsă conexiune cu *cogniția*). Vom evidenția în cadrul studiului câteva dintre acestea.

6.1. Context internațional – 2024 și 2025 – ani cu numeroase procese electorale pe mapamond

Anul 2024 a reprezentat un record din punctul de vedere al numărului de procese electorale pe mapamond, aproape jumătate din populația lumii fiind chemată la vot. Astfel, în peste 60 de țări (64/68) au avut loc alegeri la diferite niveluri – prezidențiale, parlamentare sau locale, la care se adaugă alegerile europarlamentare. Mass-media l-a numit superanul electoral (Digi24 2025 f)/anul superelectoral (Euronews 2024 b) sau anul superalegerilor (Morovan 2024). Între acestea, menționăm alegerile prezidențiale desfășurate de către actori importanți la nivel mondial – SUA și Rusia –, precum și scrutinurile organizate de către alți membri ai BRICS – Brazilia (prezidențiale), India și Africa de Sud (legislative). Alegeri legislative au avut loc și în Regatul Unit. De asemenea, la nivelul statelor din cadrul UE, au avut loc procese electorale prezidențiale în Finlanda, Portugalia, Slovacia, Lituania, Ungaria, Irlanda, Islanda și România și, respectiv, alegeri parlamentare în Belgia, Austria, Lituania și Croația. Și cetățenii din state candidate la UE au fost chemați la urne pentru alegeri, fie prezidențiale – Republica Moldova –, fie locale – Turcia –, ori legislative – Georgia –, sau pentru alegeri duble (prezidențiale și parlamentare) în Macedonia de Nord. De asemenea, au fost alegeri și în țări ale Comunității Statelor Independente, precum Azerbaidjan și Uzbekistan.

În urma scrutinurilor, în unele dintre aceste țări au fost reconfirmați vechii președinți (menționăm, aici, Rusia și Belarus, unde conducerea statului manifestă caracteristici de tip dictatorial). În alte state din vechea sferă de influență moscovită s-a dus o luptă strânsă

între orientarea proeuropeană și cea prorusă, în anumite cazuri având câștig de cauză parcursul proeuropean, în ciuda mediatizatorilor campanii de influențare ale Kremlinului. Astfel, președinta Maia Sandu a fost reconfirmată în luna noiembrie 2024 pentru un nou mandat în R. Moldova, cu 55,33% (Digi24 2024 a), în vreme ce, în Georgia, în urma alegerilor legislative controversate, în care președinta a adus acuze de ingerință F. Ruse (Economica 2024), partidul de guvernământ de orientare prorusă a triumfat. Totodată, unele alegeri planificate a se desfășura în două tururi au fost organizate în ultima parte a anului 2024 și în prima parte a anului 2025, ca de exemplu cele prezidențiale din Croația.

Cât privește anul 2025, au fost prevăzute alegeri la diferite niveluri în multiple state de pe mapamond. Între statele europene, menționăm alegeri de ordin prezidențial în Grecia, în România (reluarea procesului electoral prezidențial, în urma anulării turului I, din noiembrie 2024), în Polonia (18 mai, simultan cu cel de-al doilea tur de scrutin din România, și turul al doilea, programat pentru 1 iunie), în Irlanda, în Danemarca (la nivel local), în Germania (alegeri federale), parlamentare în mai multe state, între care Cehia și Albania (11 mai), și, de asemenea, pe alte continente, alegeri federale în Australia și în Canada (aprilie 2025). Dintre țările CSI, amintim Belarus, unde președintele Lukașenko, aflat la putere din 1994, a fost reales cu un rezultat covârșitor de 87% (Ardelean 2025).

6.2. Alegerile ca act democratic. Tendințe la nivel european și global – posibile cauze

Alegerile, indiferent că este vorba despre scrutin prezidențial sau parlamentar, reprezintă o chestiune eminamente națională, iar cetățenii unei țări au dreptul, conform principiilor democratice, să aleagă liber orientarea politică și parcursul viitor al acesteia, oricare ar fi opțiunile lor. Acest aspect este prevăzut atât de normele de drept internațional public (DIP), cât și de Constituția României, care precizează că alegerile trebuie să fie *libere și corecte* (art. 2). De asemenea, un alt drept democratic, prevăzut în DIP, în *acquis* (reglementările UE), precum și în Constituția României, privește *libera exprimare a cetățenilor și a presei*. Astfel, în Declarația universală a drepturilor

omului se prevede ca oamenii să trăiască într-o lume în care să se bucure de „libertatea cuvântului și a convingerilor ...[, eliberați] de teamă și mizerie” (ONU 1948). Articolele 29 și 30 ale Constituției fac mai multe precizări în acest sens: alineatul 1 al art. 29 menționează că „libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile”, iar alineatele 2 și 4, că „cenzura de orice fel este interzisă” și că „nicio publicație nu poate fi suprimată” (Constituția României 2003).

Legea nr. 370/20.09.2004 pentru alegerea Președintelui României, cu modificările și completările ulterioare din 2011, prevede că acesta este ales „prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat” (Guvernul României 2004, art. 1). De asemenea, se mai precizează că, în campania electorală, candidații și, după caz, partidele politice, alianțele politice și alianțele electorale, precum și cetățenii au dreptul să își exprime opiniile în mod liber și fără nicio discriminare prin mitinguri, adunări, marșuri, precum și prin intermediul mass-mediei (art. 37.1). Totodată, se face și precizarea că „împiedicarea, prin orice mijloace, a liberului exercițiu al dreptului de vot sau de a fi ales se pedepsește cu închisoarea” (Guvernul României 2004, art. 57). Actul legislativ în cauză nu menționează influențarea sau ingerințele, însă, având în vedere tendințele recente în contextul alegerilor, considerăm că aceste aspecte ar trebui să fie incluse.

Din punct de vedere politic, se observă, în ultimele două decenii, atât la nivel european, cât și mondial (facem, aici, referire la SUA), o ascensiune a forțelor de extremă dreapta cu tendințe naționaliste, denumite suveraniste. Comportamentul acestora manifestă dualitate între îndatoririle care provin din calitatea de membru al unor organizații, precum NATO și, după caz, UE, și urmărirea intereselor naționale, conform principiilor realiste din teoria relațiilor internaționale, caracterizate de pragmatism. Acest pragmatism este ilustrat, de pildă, de luările de poziție ale președintelui Trump, aflat la al doilea mandat – facem trimitere la noile taxe economice, impuse unor actori parteneri, fie aceștia state sau organizații, precum UE (Palmer și Desrochers 2025). De altfel, manifestările de acest tip se întâmplă într-un context internațional caracterizat de hipercompetitivitate și tranzacționalism (Frunzeti 2025). Spre exemplu, în țara vecină,

Ungaria, prim-ministrul, Viktor Orban, care a fondat și care conduce partidul Fidesz – Alianța Civică Maghiară –, de orientare conservatoare-naționalistă, se află la al cincilea mandat (al patrulea consecutiv) în fruntea țării, manifestând un comportament pe care reprezentanți ai NATO și UE, precum și mass-media din alte state europene îl consideră iliberal și pronationalist, fiind criticat, îndeosebi, pentru atitudinea sa, în raport cu calitatea de membru al celor două organizații. Conduita sa este însă dictată de interesul și în favoarea beneficiului național. Orientarea menționată se regăsește și în Polonia (unde naționalistul Karol Nawrocki a câștigat recente alegeri prezidențiale la un scor foarte strâns față de proeuropeanul Rafał Trzaskowski), în Italia (guvernul condus de Giorgia Meloni din 2022), și, de asemenea, în regim de coaliție guvernamentală, în Olanda, Slovacia, Finlanda, precum și în alte state, unde, chiar dacă nu se află la putere, partidele pronationaliste au continuat să câștige teren considerabil, în ultimii ani, în Suedia, Austria, Franța, Germania, Belgia, Portugalia, Regatul Unit (Agerpres 2025 a), și, cel mai recent, în România.

Jurnaliști și alți specialiști (în comunicare sau în științe politice, precum și sociologi și psihologi) explică faptul că, la originea tendinței observate, se pot afla mai multe cauze. Între acestea, condițiile socioeconomice (precum deficitul bugetar), educația bazată preponderent pe memorare, în defavoarea gândirii critice, ceea ce face populația susceptibilă la dezinformare, percepția privind anumite pericole și amenințări (războiul din Ucraina) și, nu în ultimul rând, algoritmi social media. Aceștia din urmă funcționează ca niște *camere de ecou*, expunând utilizatorii la informație, care vine în linie cu propriile lor convingeri, nu la adevăr, contribuind astfel la fenomenul de polarizare și radicalizare a opiniei publice (Digi24 2024 b). De notat că aceasta funcționează identic în oricare dintre direcțiile de opinie, fie pronationaliste, fie proeuropene. Este punctat și faptul că partidele și alianțele politice așa-zis tradiționale, care au fost îndelung timp la putere, sunt, în egală măsură, responsabile de orientarea votanților către forțele de extremă dreapta (Digi24 2024 b) (G. Arun, DW 2025) (A. Matei 2024).

6.3. Dezinformarea și efectele acesteia – riscuri majore de securitate la nivel mondial

Un sondaj realizat de *World Economic Forum*, raportat la anul 2024, relevă că două dintre cele mai mari riscuri probabile de a declanșa o criză de securitate la nivel mondial le reprezintă *dezinformarea cu și fără intenție, generată de inteligența artificială (AI)* și *polarizarea societală și/sau politică*, acestea ocupând pozițiile a doua și a treia ierarhic, după cum poate fi observat în Figura 1. Dezinformarea (incluzând, aici, și propaganda) este unul dintre principalele mijloace prin care se realizează ingerințele în procesele electorale, un efect important fiind polarizarea în rândul societății.

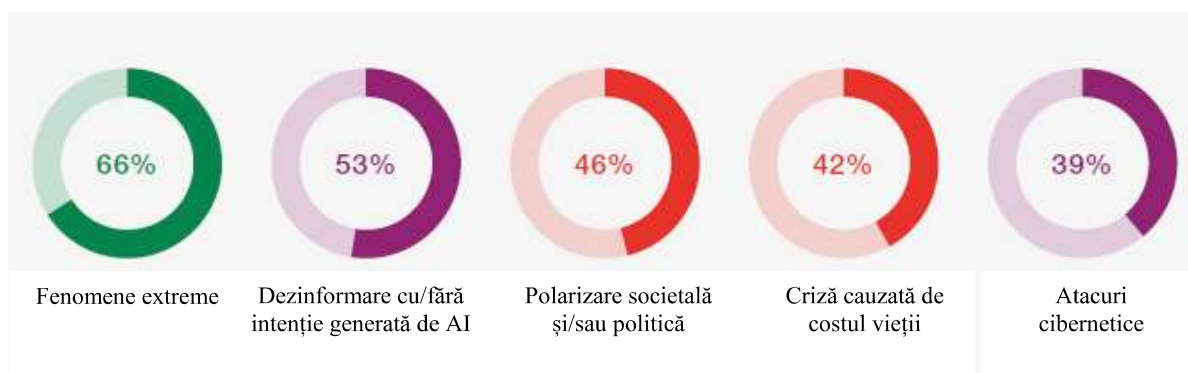

Figura 1: Ierarhizarea primelor cinci riscuri la nivel mondial pentru anul 2024.

Sursa: Traducere după *World Economic Forum Global Risks Perception Survey (GRPS) 2023-2024* (World Economic Forum 2024, 7).

În ceea ce privește orizontul de timp 2025-2026, cele două riscuri menționate se mențin, *dezinformarea generată de AI* preluând prima poziție. Percepția cu privire la principalele zece riscuri la nivel mondial, raportat la următorul deceniu (2025-2034), poziționează pe locurile cinci și șase *dezinformarea și dezinformarea fără intenție* și, respectiv, *efectele adverse ale tehnologiilor AI* și pe locul al nouălea *polarizarea societală* (GMF 2023).

În *Strategia Națională de Apărare a Țării* din 2020, în vigoare la momentul studiului, se iterează provocarea de securitate reprezentată de dezinformare, alături de alte activități informaționale, în contextul dezvoltărilor din domeniul tehnologic (Administrația prezidențială – SNAP 2020, 6, art. 8).

La nivelul Uniunii Europene, sunt invocate, atât în documente oficiale, cât și în discursul public, ingerințe externe în procesele electorale și pericolul reprezentat de acestea. Astfel, documentul

fundamental, adoptat în anul 2022, sub denumirea *Busola strategică pentru securitate și apărare*⁶⁴ consemnează faptul că actori statali și nestatali recurg la strategii hibride, atacuri cibernetice, campanii de dezinformare, ingerințe directe în alegeri și în procesele politice, utilizând inclusiv tehnologii emergente cu efect disruptiv, care cresc eficacitatea campaniilor hibride ce au drept scop destabilizarea Uniunii pentru dobândirea unor avantaje strategice (Consiliul UE 2022, 11). Totodată, în *Raportul de progres privind Busola strategică*, din martie 2024, se arată că aspectele evidențiate reprezintă o provocare politică și de securitate tot mai mare, chiar o amenințare gravă la adresa securității și democrației Uniunii, care riscă să afecteze coeziunea socială și, totodată, drepturile fundamentale ale cetățenilor europeni (EEAS 2024 b, 14-15). De aceea, în prefigurarea alegerilor europarlamentare din 2024, Josep Borrell semnala necesitatea unor măsuri menite să protejeze democrațiile europene de „interferențe și amenințări, inclusiv [...] dezinformare, atacuri la adresa jurnaliștilor și încercări ale unor puteri străine” de a diviza statele membre (Borrell 2023). Pentru amenințările de acest tip, Uniunea Europeană utilizează sintagma *foreign information manipulation and interference*, care include și dezinformarea, din care a rezultat acronimul FIMI, preluat ca atare și în limba română de către unii specialiști⁶⁵.

Acțiunile de acest tip au drept scop cultivarea unor anumite „atitudini, comportamente sau decizii” la publicul vizat (RAND 2009, 2). Considerăm importantă precizarea că FIMI este o componentă a amenințărilor de tip hibrid, care includ atacuri cibernetice, utilizarea unor softuri de supraveghere, precum și țintirea unor voci de importanță critică (Lică 2024 c). În context electoral, ținta predilectă a campaniilor de influențare o reprezintă opinia publică, în speță, votanții, însă pot fi

⁶⁴ N.A.: Denumită, în continuare, *Busola strategică*.

⁶⁵ N.A.: Sintagma *Foreign Information Manipulation and Interference* nu are încă un echivalent consacrat în limba română, în mediul online circulând traduceri multiple, precum: „acțiuni străine de manipulare a informațiilor și ingerințe străine” (Consiliul UE 2022) – de notat că traducerea oficială a documentului programatic european nu include acronimul FIMI, cu toate acestea, el a pătruns în limbă pe alte căi; „manipulare a informațiilor și ingerințe din exterior” (EUvsDisinfo 2023); „interferență și manipulare străină a informațiilor” (Inforadar/MAPN 2025); „manipulare și ingerință informațională străină” (Andrei 2025); „manipulare și interferență a informațiilor” (Drăgușin 2025). În lucrarea, (Lică 2024 c) am folosit exprimarea „manipularea informațiilor și ingerințe de către surse externe”, însă în cazul de față, în urma reconsiderării unor aspecte de ordin lingvistic, optăm pentru exprimarea „ingerințe și manipularea informațiilor de către surse externe”.

vizați și unii candidați, lideri ai unor partide politice, decidenți sau alte persoane care pot influența opinia publică.

Actorii cel mai adesea incriminați de influențare în spațiul european, conform rapoartelor studiate, sunt F. Rusă și China (EEAS 2025). În contextul alegerilor prezidențiale naționale, mass-media a invocat interferențe și din partea SUA, care, după cum se știe, este partener strategic al României. Totodată, așa după cum vom releva în lucrare, mass-media a furnizat informații și despre suspiciuni cu privire la implicarea în aceste alegeri a altor parteneri strategici ai țării noastre, Franța și Republica Moldova, și chiar a Uniunii Europene, precum și a Ucrainei.

6.4. Delimitări conceptuale în raport cu sfera influențării⁶⁶

Considerăm necesară clarificarea sensului și modului de folosite a unor termeni-cheie pentru tema abordată, precum și a relațiilor dintre aceștia și, nu în ultimul rând, motivarea formulării titlului capitolului. Aceasta, deoarece domeniul de studiu curent este relativ recent și în continuă dezvoltare, are o componentă interdisciplinară, iar terminologia nu este încă standardizată la nivel internațional, cu atât mai puțin în limba română⁶⁷.

Folosim cuvântul *dezinformare* ca termen-umbrelă, care include atât aspectul *construirii și proliferării intenționate*, în baza unor strategii, *de mesaje înșelătoare* de tip *fake news*⁶⁸, care nu corespund (parțial sau chiar în întregime) realității obiective, precum și *elemente de propagandă, filtrarea sau cenzurarea informațiilor*, indiferent de publicul țintă și de scopul urmărit de emitentul mesajelor. Pe lângă aceste cazuri, există și informarea eronată, lipsită de intenționalitate (*misinformation*), care, la rândul său, (poate) produce efecte nefaste.

În ceea ce privește *publicul țintă*, sunt avute în vedere următoarele categorii: publicul unui stat adversar (în acest caz, termenul *dezinformare* este sinonim cu *operații informaționale* și *război*

⁶⁶ Unele pasaje au la bază documentarea, precum și unele formulări din următoarele lucrări de autor: (Lică 2022 a) și (Lică 2024 b).

⁶⁷ Pentru mai multe detalii și explicații, precum și exemplificări, a se vedea (Lică 2024 a).

⁶⁸ În mass-media și în literatura de specialitate termenul *fake news* a fost preluat și utilizat ca atare. Există și unele traduceri ale acestuia în limba română, însă nu are un echivalent consacrat. Variante: știri contrafăcute, știri false, știri mincinoase, știri înșelătoare. Expresia *știri false* nu redă întocmai sensul din limba engleză, unde se face o diferențiere între *fake* și *false*. A se vedea, pentru explicații (Lică 2024 a, 194).

informațional) (Giles și Seaboyer 2019, 6), publicul unui stat partener, precum și propriul public (național).

În privința scopului urmărit, filtrarea sau cenzurarea informațiilor poate avea drept obiectiv declarat protejarea publicului național de unele influențe sau ingerințe, însă și această măsură poate duce la dezinformare, dacă este aplicată abuziv, așa după cum vom arăta în secțiunea a șasea a lucrării.

Manipularea/compromiterea informației poate fi realizată în două moduri: *calitativ* sau *cantitativ* ori combinând cei doi factori. Alterarea calitativă se realizează prin tehnici specifice, care se vor regăsi în cuprinsul studiului (Secțiunea nr. 6.6). Manipularea cantitativă a informației are, la rândul său, două fațete: *subinformarea* (prin cenzură) și *suprainformarea*. Aceasta din urmă, denumită și *supraabundență informațională* sau *infodemie*, reprezintă prea multă informație în legătură cu un subiect, existând riscul diluării sau pierderii mesajului de bază sau al interesului public pentru acesta – *prea multe informații pot distruge informația* (Eurlex 2011).

Dezinformarea se poate face prin mijloace atât narative, cât și memetice (Wilke 2020, 21). Primele se referă la narațiuni, inclusiv narațiuni strategice, iar cele memetice, la imagini, GIF-uri și filmulețe truate, cunoscute sub denumirea de *deep fake*. Acestea sunt diseminate prin intermediul comunicării publice și al comunicării strategice (Stratcom), care poate lua una din formele: propagandă, contrapropagandă (a părții adverse), informații false/înșelătoare sau scurgeri de informații care au drept scop discreditarea adversarilor.

Un studiu realizat în cadrul Fundației Hanns Seidel face o distincție între operațiile informaționale și cele de influențare prin prisma spațiului în care operează, având la bază un document elaborat în cadrul Forțelor Armate americane în 2003. Astfel, în vreme ce *operațiile informaționale* se desfășoară prin intermediul spațiului informațional, *operațiile de influențare* utilizează multiple instrumente și au în vedere „toate aspectele unei societăți, prin intermediul economiei, educației, cercetării, sportului, armatei și diplomației” (US-Army 2003) apud (Wilke 2020, 21).

Activitățile de influențare (dezinformarea) acționează la nivelul cogniției și al emoțiilor, sau, putem spune, la nivelul cogniției, folosindu-se de emoții puternice, precum teama sau furia și urmăresc câștigarea „minții și inimii” publicului țintă, pentru a obține anumite reacții, un anumit comportament și atitudini, menite să susțină

interesele și obiectivele strategice, spre exemplu, cele de ordin politic ale actorului care le desfășoară (fie statal sau nestatal – de exemplu, o organizație). Influențarea este asociată *controlului reflexiv*, prin care un actor urmărește modelarea deciziilor adversarului, astfel încât acesta să și le asume voluntar (Kowalewski 2017). Așadar, influențarea reprezintă o activitate intenționată și coordonată, având caracter manipulator (Lică 2023) (Lică 2024 b).

Termenul *ingerință* semnifică un „amestec ilegal...[, o] intervenție în viața unui stat, tinzând la știrbirea libertății și a independenței de acțiune și la impunerea unui anumit punct de vedere” (DEXonline 2024-2025 b). Așadar, *ingerințele* sunt sinonime cu *activitățile de influențare*.

În lumina celor expuse, formularea titlului lucrării de față are drept scop diferențierea dintre influența de proveniență externă (ingerințe) și cea internă (admițând eventualitatea coordonării de către factori externi nedetectabili), evidențiind aspectul cenzurii, semnalat și în presă, toate acestea conducând la un haos informațional, cu efecte nefaste asupra publicului și cu impact asupra securității naționale.

Lansăm, spre reflecție, fără a o putea demonstra însă, din lipsă de mijloace, *ipoteza* că *toate aceste fenomene invocate exercită un impact semnificativ asupra deciziei de vot a populației*. În sprijinul acestei afirmații, va fi adus, în secțiunea finală, un studiu făcut în legătură cu rezultatul alegerilor din SUA, din 2016.

6.5. Mijloace și metode de influențare utilizate în procesele electorale. Mecanisme psihologice care permit influențarea. Paralelisme din literatură

Secțiunea următoare, organizată în trei subdiviziuni, include informații utile și sistematizate privind mijloacele și metodele utilizate în campaniile de influențare (având drept principal punct de interes procesele electorale), precum și unele mecanisme psihologice care permit influențarea, aducând câteva ilustrări din literatură. Așadar, în continuare, vor fi expuse mijloacele și metodele de influențare folosite de actori ostili. Mijloacele relevate au aplicabilitate generală, servind în diverse contexte, iar metodele la care se va face referire sunt utilizate exclusiv în procesele electorale. Acestea au la bază cercetări anterioare (Lică 2022 a), la care au fost adăugate informații din publicații mai recente.

Dezinformarea este proliferată pe căi atât oficiale, cât și neoficiale. Cercetătorii au descoperit că există un ecosistem al dezinformării, constând dintr-o multitudine de canale și platforme de comunicare oficiale, proxy și canale neatribuite.

Conform unui *raport elaborat în cadrul Departamentului de stat american*, ecosistemul dezinformării cuprinde *cinci piloni principali*. Astfel, primii doi piloni sunt ușor detectabili (altfel spus, la vedere) și constau în comunicări oficiale ale autorităților statele – președinție, guvern, oficiali (*official state channels* în Figura 2) – și mesaje diseminate la nivel global prin organisme finanțate de stat, folosindu-se inclusiv canalele diplomatice oficiale, precum armata sau serviciile de informații, instituții socioculturale și mass-media cu sediul în alte țări finanțate de statul de origine, așadar entități aflate sub controlul respectivului stat (*state controlled outlets* în Figura 2). Cel de al treilea pilon constă în cultivarea unor surse ascunse, de tip proxy, așadar care nu își afișează afilierea, precum canale/posturi în limba locală care promovează, deliberat sau nu, retorica unui alt stat cu interese ostile (*state-linked channels*, în Figura 2). Ultimii doi piloni nu au o legătură demonstrabilă cu statul care operează respectiva campanie. Este vorba despre utilizarea ca armă a rețelelor sociale, de exemplu, prin postări sau infiltrări ale unor utilizatori fictivi în conversații, în cazul pilonului al patrulea, iar ultimul pilon este reprezentat de dezinformarea prin mijloace cibernetice, de exemplu prin falsificarea unor site-uri sau publicații de renume locale (prin capturare sau clonare) ori prin furt de date și diseminare (*state-aligned channels*, în Figura 2) (U.S. Department of State 2020) apud (Lică 2023).

Cel mai recent *raport al SEAE/UE*, publicat în martie 2025, având ca subtitlu *Dezvăluirea arhitecturii operațiilor FIMI*, oferă o interpretare ușor diferită de cea prezentată, cuprinzând o clasificare care relevă *patru componente*. Documentul la care facem referire este bazat pe studiul mai multor surse; astfel, pe lângă raportul Departamentului de stat american invocat, au fost folosite lucrări aparținând Stratcom CoE ⁶⁹, unui departament specializat de cercetare a informațiilor

⁶⁹ 1. U.S. Department of State. (2021/Aug. 2020) Russia's pillars of disinformation and propaganda. U.S. Department of State. <https://2017-2021.state.gov/russias-pillars-of-disinformation-and-propaganda-report/>; 2. Palmertz, B., Isaksson, E., & Pamment, J. (2025). A framework for attribution of information influence operations. Project Adacio.io. <https://adacio.eu/a-framework-for-attribution-of-information-influence-operations>; 3. Stratcom Centre of Excellence. (2020). Attributing information influence operations: Identifying those responsible for malicious behaviour online; 4. NATO Strategic

frauduloase în mediul digital – *Digital Forensic Research Lab* (DFRLab) – de pe lângă Consiliul Atlantic, unui institut de cercetare canadian pentru afaceri globale ș.a.m.d. Majoritatea surselor indicate au drept punct de referință influențarea de origine rusă, însă considerăm că principalele rezultate prezentate în raport au un grad general de acoperire. Astfel, raportul SEAE prezintă sintetic arhitectura FIMI printr-un grafic care înfățișează *un iceberg cu patru componente* (Figura 2), din care două prezintă legături transparente cu actorul incriminabil pentru acțiunile de influențare (aflându-se *la vedere*), iar celelalte două componente mențin conexiuni ascunse sau o coordonare mai puțin vizibilă. Particularitatea celei de a patra componente rezidă în faptul că operațiunea de influențare nu poate fi atribuită unui actor (EEAS 2025, 15).

O altă interpretare, prezentată într-un studiu, realizat sub egida Fundației Hanns Seidel, include *trei categorii generale de operații informaționale*, și anume *albe*, *gri* și, respectiv, *negre*. Distincția dintre acestea este realizată în funcție de gradul de transparență a sursei de informație și a clientului (Lin și Kerr 2019) apud (Wilke 2020, 21). Astfel, prima categorie este complet transparentă, autorul putând fi identificat cu ușurință. Categoriea *gri* ascunde originea sursei de informație și a clientului, fiind greu identificabilă, iar în cazul categoriei căreia i se atribuie codul de culoare *negru*, originea actorului din spatele informației este aproape imposibil de identificat de către public, fiind necesare instrumente de tip *forensic* și *intelligence* pentru expunerea acestuia (Wilke 2020, 21).

În ceea ce privește *metodele specifice* prin care un actor poate influența mediul politic și procesele electorale din anumite state, aducem în atenție, conform unor studii, efectuate de *East StratCom Task Force* din cadrul SEAE, clasificarea în care se identifică un *set de instrumente* care cuprind *zece metode* principale, grupate în patru

Communications Centre of Excellence. <https://stratcomcoe.orgpublications/attributing-informationinfluence-operations-identifying-those-responsible-for-maliciousbehaviour-online/244>; 5. Canadian Global Affairs Institute. (2021). Addressing attribution: Theorizing a model to identify Russian disinformation campaigns online. Canadian Global Affairs Institute. https://www.cgai.ca/addressing_attribution_theorizing_a_model_to_identify_russian_disinformation_campaigns_online#Defining; 6. DFRLab. (2024). DFRLab launches the 2024 foreign interference attribution tracker. DFRLab. <https://dfrlab.org/2024/10/23/dfrlab-launches-fiat-2024/>; 7. Central European University. The state of state media. CEU. https://cmds.ceu.edu/sites/cmcs.ceu.hu/files/attachment/article/2091/the_state_of_state_media.pdf.

categorii. Astfel, este vorba despre manipularea informației, perturbarea sistemelor informatice, ademenirea politică și intervenția extremă (EUvsDisinfo 2019) apud (Lică 2022 a). Între acestea, *ademenirea politică* se realizează prin cooptarea elitelor, finanțarea unui partid sau a unei campanii. Cât privește *intervenția extremă*, aceasta reprezintă atât o categorie, cât și o metodă (EUvsDisinfo 2019).

Cele zece metode de intervenție constau în: dezinformare, publicitate politică, amplificarea emoțiilor/sentimentelor în vederea polarizării și fragmentării societale, falsificarea identității, operații de tip *hack & leak/release* (furt și scurgere/diseminare de date) – acestea două din urmă fiind utilizate și în perturbarea sistemelor informatice, care mai include și metodele *hacking* de recunoaștere (*reconnaissance hacking*) împotriva unor instituții ale statului sau împotriva unor organizații reputate, precum organizații neguvernamentale, *think-tankuri* și entități media, și, de asemenea, atacurile asupra infrastructurilor cibernetice.

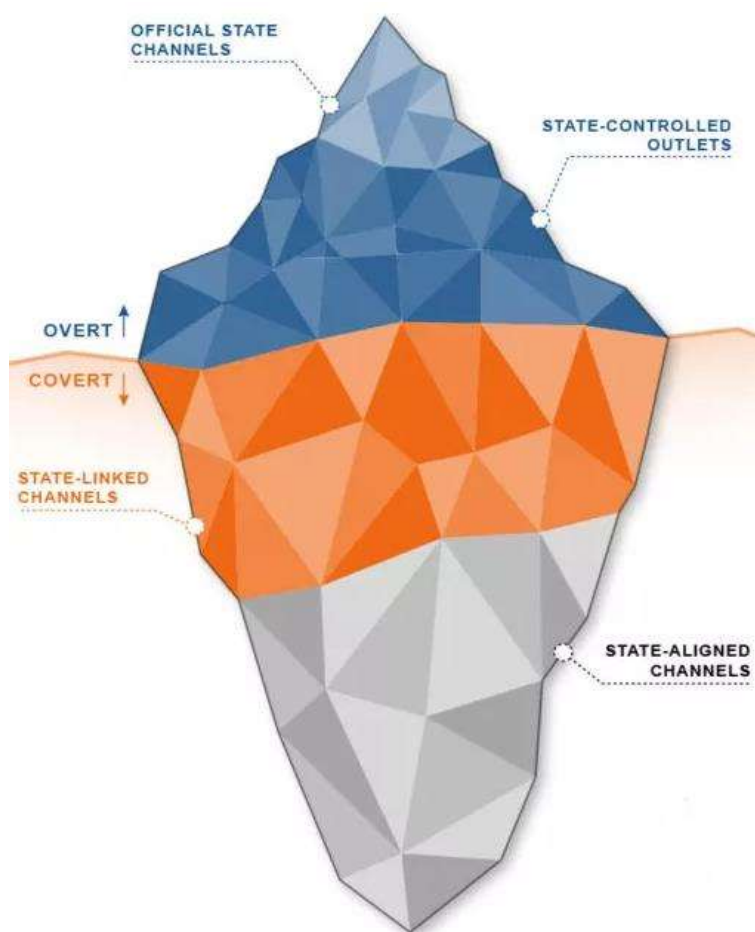

Figura 2.: Icebergul FIMI – cele patru componente care alcătuiesc arhitectura FIMI (EUvsdisinfo 2025 b)

Deși a fost realizată această clasificare, conform investigațiilor operate de experții UE, nu a fost observată utilizarea unui șablon universal în privința operațiilor de influențare a alegerilor în alte state; studiul a relevat că metodele de acțiune sunt folosite în mod combinat, fiind adaptate de la caz, la caz, în conformitate cu obiectivele urmărite, în funcție de contextul spațio-temporal și, de asemenea, de vulnerabilitățile respectivului stat și ale procesului electoral *per se*.

Intervențiile de acest tip, care urmăresc influențarea proceselor electorale, denumite ingerințe externe, reprezintă, dacă se poate spune astfel, un *joc* cu bătaie lungă, în sensul că sunt utilizate diferite metode cu mult timp înainte de alegerile propriu-zise, procesul fiind intensificat pe durata campaniilor electorale.

Influențarea este vehiculată și propagată prin intermediul mass-mediei și prin intermediul unor vectori, ca rețelele sociale (de exemplu, Facebook, Instagram, X, TikTok, Telegram, WhatsApp), chiar de o manieră agresivă. Este un fapt cunoscut acela că, de cel puțin câțiva ani încoace, unele categorii de public, preponderent tinerii, se informează exclusiv din rețelele sociale (IRES 2024, 11), în ciuda încrederii scăzute la nivel mondial în acestea (Edelman 2024, 45). Aici, sunt utilizate, preponderent, din metodele inventariate, dezinformarea și amplificarea emoțiilor/sentimentelor, uneori în combinație cu publicitatea politică. Inovațiile mai recente, precum inteligența artificială (AI/IA), de exemplu, modelele lingvistice mari (LLM) multiplică exponențial amenințarea reprezentată de dezinformare⁷⁰.

6.5.1. Utilizări ale inteligenței artificiale

Un raport publicat, în 2025, de Fundația Konrad Adenauer, referitor la utilizarea dezinformării generate cu ajutorul AI a realizat o taxonomie a acestor forme de influențare. Astfel, cu ajutorul tehnologiilor care folosesc inteligența artificială generativă (GenAI), poate fi creat orice tip de conținut media, mai precis video și audio, texte, imagini. Clasificarea acestora include șase tipuri de utilizări.

- a) *Site-uri de știri false*, al căror conținut este integral generat cu ChatGPT sau alte aplicații similare; deși sunt relativ dificil de identificat, au fost detectate câteva mii de astfel de website-uri.

⁷⁰ Pentru detalii, a se vedea Lupu și Lică 2024.

- b) *Imagini create cu ajutorul IA*, care se regăsesc tot mai des pe rețelele de comunicare socială, servicii de mesagerie și portaluri web, utilizate în diverse scopuri, dintre care menționăm: suportul vizual pentru articole cu conținut fals (parțial sau integral) sau cu conținut diferit de titlul articolului (*click-bait*); imagini AI ale unor persoane cu aspect real, ca imagini de profil ale unor conturi false de pe platformele socializare; imagini ale unor persoane publice (cel mai adesea politicieni, celebriți, jurnaliști și influenceri) în situații care nu au avut loc sau imagini ale unor evenimente care nu s-au petrecut.
- c) *Deepfake-uri*, care reprezintă conținut video și audio, produs sau modificat cu ajutorul AI, acestea având diverse aplicabilități, dintre care, de interes pentru tema curentă, sunt cele utilizate în scop de campanie electorală sau de anticampanie, în sensul discreditării unor candidați ori apropiați ai acestora. Dacă este vorba despre falsuri de calitate bună, având în vedere lipsa unor metode fiabile de detecție și incapacitatea unor categorii de public de a le recunoaște și de a le face față, impactul acestor mijloace poate fi unul destul de mare.
- d) *Comentarii și postări automatizate* (inclusiv traduceri) pe platformele de comunicare socială, generate de IA; în cazul proceselor electorale, poate fi vorba de sprijinirea ori defăimarea unui guvern sau a unei politici; în acest caz, vorbim despre conturi de tip *troll*, gestionate de persoane.
- e) *Profiluri false* pe platformele de comunicare socială, care sunt bazate pe IA (LLM, precum ChatGPT) și complet automatizate, așa-numiții boți și conturi false, capabile să opereze postări, comentarii, reacții de aprobare ori dezaprobară și redistribuiri de informație (*share*). Este, de altfel, destul de dificilă distincția dintre conturile de tip *troll* și cele de tip *bot*.
- f) *Deepfake defence* (*apărare de deepfake*) și *liar's dividend* (*profitul mincinosului*) sunt termeni tehnici, care se referă la o formă de manipulare prin care persoane publice, de exemplu politicieni, utilizează în retorica lor argumentația pentru a respinge cu argumente false o informație sau o dovadă,

afirmând că a fost generată ori manipulată cu AI. Așadar, manipularea are drept țintă publicul, fără ca tehnologia să fie efectiv utilizată (Allen și Nehring 2025, 21-25).

Un exemplu furnizat de un raport recent al FIMI-ISAC face referire la o campanie de dezinformare din Lituania, în care a fost utilizată IA, inclusiv tehnologia LLM, prin intermediul cărora au fost furate și rescrise sute de articole din surse mass-media franceze de renume, astfel încât să reflecte o poziție negativă față de partidul președintelui Macron. De asemenea, campaniile de dezinformare au promovat conversații telefonice, realizate cu ajutorul tehnologiei *deep fake*, care au simulat negocieri lipsite de etică între personalități politice. Rezultatul a fost erodarea încrederii publicului în acele persoane și în procesul electoral. Narațiunea a insinuat ingerințe externe în alegeri, utilizând tensiunile geopolitice pentru amplificarea impactului. Folosirea abuzivă a tehnologiei în aceste moduri, cu scopul de a denatura conținutul legitim de știri reprezintă o escaladare periculoasă a tacticilor de dezinformare, sugerând o producție de conținut fals la nivel industrial pentru influențarea proceselor electorale (FIMI-ISAC 2024).

6.5.2. Mecanisme psihologice care permit influențarea

Considerăm utilă, pentru o mai bună înțelegere a fenomenului analizat, identificarea și explicarea unor *mecanisme psihologice* care permit influențarea. Între acestea, amintim nevoia umană intrinsecă de a crede și de a avea anumite certitudini, prejudecata de sinceritate, efectul de ancorare, expunerea repetată la o anumită informație și psihologia de grup.

Autoarea Aja Raden, într-o lucrare intitulată *Adevărul despre minciună*, lansează către cititori următoarea întrebare: *de ce credem adevărurile pe care le credem fără a ne pune întrebări despre asta?* Drept răspuns, afirmă că, la baza încrederii, ar fi faptul că oamenii, în majoritatea lor, cred ce vor să creadă, iar o dată ce ajung să creadă orbește în anumite lucruri, acelea nu mai sunt puse niciodată la îndoială (Raden 2021, 11). Nevoia de a crede în ceva este specifică oamenilor, întrucât, în lipsa unor certitudini, apare sentimentul de nesiguranță, care atrage, la rândul său, anumite temeri care, în anumite contexte tensionate, precum cel al unor pandemii sau al unor procese electorale,

pot crea un disconfort accentuat anumitor categorii de persoane. *Prejudicata de sinceritate* este un termen utilizat în neurologie, care se traduce prin tendința de a crede fără a pune la îndoială și a considera drept realități anumite lucruri despre care ni s-a spus sau despre care am citit sau am fost educați că sunt într-un anumit fel (Raden 2021, 10-11). Autoarea citată explică dualitatea acestui mecanism. Pe de-o parte, acceptarea informațiilor indirecte permite dezvoltarea speciei umane prin intermediul *inteligenței colective împărtășite*, însă, pe de altă parte, permite inducerea în eroare (Raden 2021, 11).

În mod similar, acest principiu funcționează și în cazul unui *canal* sau altfel spus, al unei *surse de informare* (ziar, post tv sau radio ori o persoană publică) *despre care se consideră cvasiunanim că e de încredere*, *reputația* fiind o trăsătură importantă în ceea ce privește *credibilitatea* și procesul de formare a opiniilor. Astfel, anumite posturi radio-tv și anumite ziare și chiar website-uri, precum și unele categorii profesionale, precum oamenii de știință, inclusiv medici și membri ai instituției militare, chiar și unii politicieni, întrucât reprezintă autoritatea, ca și unii jurnaliști beneficiază de un capital foarte bun de încredere în cadrul opiniei publice, în vreme ce altele sunt considerate repudiabile.

Efectul de ancorare se referă la importanța primei informații primite, în raport cu un anumit subiect. Din punct de vedere psihologic, în acest caz se manifestă tendința de a considera drept adevărată acea primă informație, care va deveni un reper în sistemul uman de credințe, funcționând ca o ancoră, iar ulterior, orice alte informații diferite de cea inițială vor fi raportate la aceea (Antifake 2025). În aceeași notă, amintim *biasul de confirmare*, denumită familiar *bula propriilor credințe* – cu referire la convingeri, care nu permit acceptarea unor informații noi, care vin în contradicția acelor anterioare. Din acest motiv, există posibilitatea ca tehnica de contracarare a dezinformării numită *debunking* (dezmințire, demontarea narațiunilor considerate false) să nu fie deosebit de eficientă. În acest sens, antedezmințirea (*prebunking*) ar putea fi mai eficientă – așadar, anticiparea unei narațiuni adverse și demontarea ei, înainte ca aceasta să pătrundă masiv în spațiul public. De aceea resursa de timp este vitală, îndeosebi în contextul în care informația se reînnoiește 24/24 de ore.

Un alt mecanism care favorizează câștigarea încrederii este *expunerea unui public la o informație repetată*. Astfel, dacă un conținut identic sau similar de informație este prezentat în repetate rânduri, prin varii mijloace și canale, el devine credibil. Acesta mai este numit și *principiul consistenței*.

Psihologia de grup, cunoscută și sub denumirea de *efectul bandwagon*, funcționează și ea în aceeași direcție. Astfel, o informație va fi percepută ca fiind adevărată, dacă este crezută și de alte persoane, fie că este vorba despre cunoștințe sau nu.

Aceste mecanisme duc, pe de-o parte, la formarea, întărirea și fixarea unor anumite credințe, valori și opinii în cadrul societății și, pe de altă parte, la respingerea ca fals a tot ceea ce nu corespunde respectivelor credințe. De aici, și polarizarea societală atât de des observată și semnalată și în mass-media, în contextul proceselor electorale (Digi24 2024 b) (Local24 2025). Totodată, mecanismele și principiile enunțate sunt încadrate de specialiști ca fiind *erori cognitive*, ele furnizând explicații pentru susceptibilitatea la dezinformare. De altfel, o parte a erorilor cognitive sunt și *biasurile cognitive*, între care cel de confirmare, explicat anterior. În cadrul studiului, a fost identificată o inventariere prin reprezentarea grafică a acestor biasuri cognitive, pe care o redăm în Figura 3 (Heick, fără an).

COGNITIVE BIAS CODEX

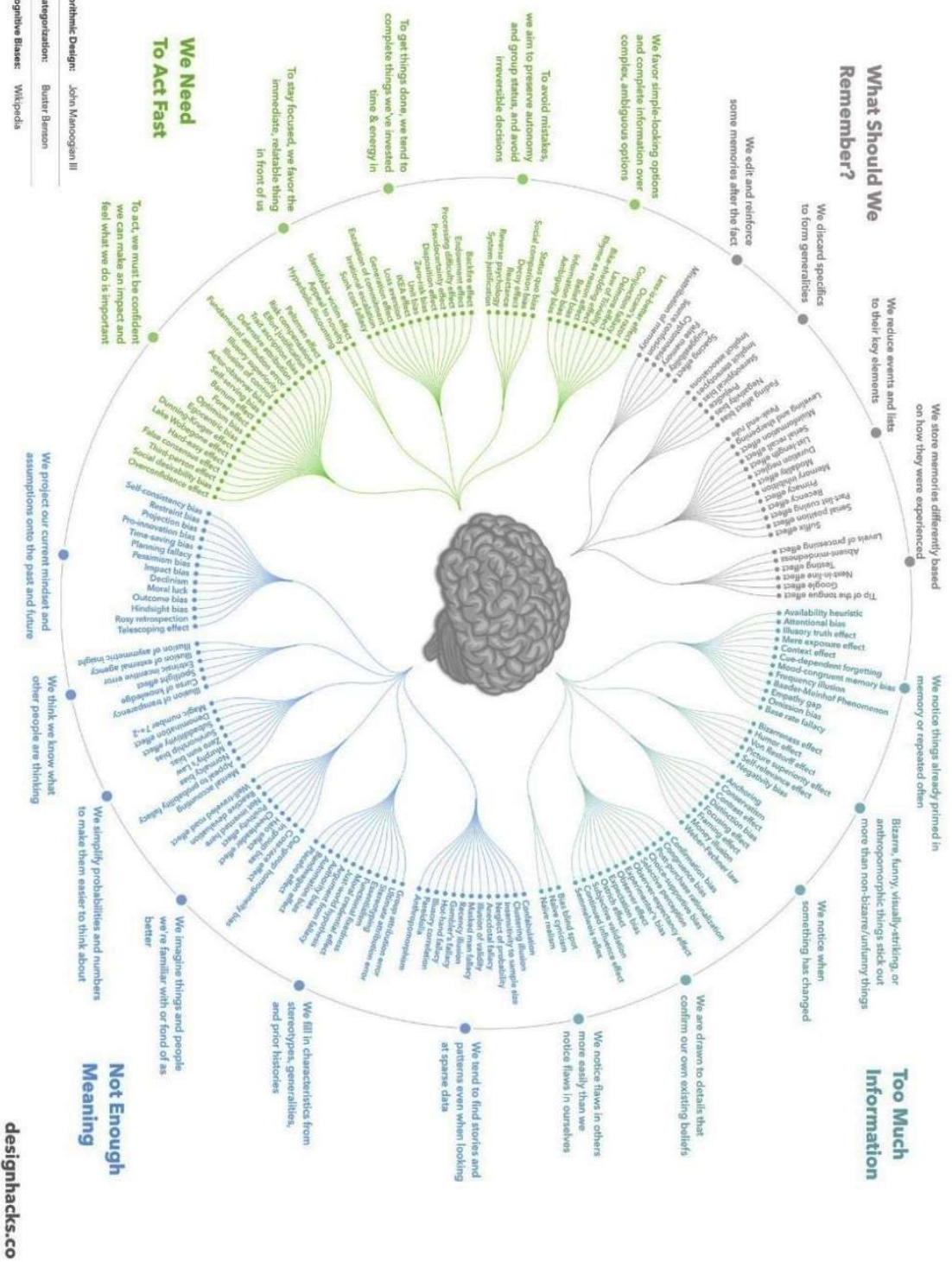

Figura 3: Indexul biasurilor cognitive (Heick, fără an)

Lansăm, spre reflecție, în context, câteva întrebări: *adevărul există ca atare sau poate fi construit?* Astfel, adevărul este doar ceea ce *se consideră* a fi adevărat? Scriitorul și dramaturgul Tom Stoppard afirma: „Totul trebuie luat pe încredere; *adevărul e doar ce se consideră adevărat*. Adevărul e moneda de schimb a vieții. *În spatele lui s-ar putea să nu existe nimic, dar asta nu contează, atât timp cât adevărul e onorat*” (Raden 2021, 5). *Însă cum se poate stabili ce este corect sau adevărat și ce este minciună?* Altfel spus, cine are capacitatea sau autoritatea de a stabili cu exactitate dacă o informație este adevărată sau falsă? Cu atât mai mult, atunci când în mass-media sunt furnizate multiple informații contradictorii.

Facem apel, în acest sens, așa după cum am procedat și în legătură cu altă temă de prim interes, unde erau vehiculate informații supuse controversei, și anume pandemia de COVID-19 (Lică 2022), la raționamentul unor cercetători și cadre didactice în domeniul comunicării, Emily Vraga și Leticia Bode, care punctează faptul că nu există întotdeauna un consens pe o anumită temă între experți. În plus, argumentează acestea, corpul de dovezi pe baza cărora comparăm afirmațiile poate fi contradictoriu, incomplet ori speculativ (Vraga și Bode 2020). Apoi, în mod incontestabil, ideile unei persoane despre ceea ce este adevărat se pot schimba, în conformitate cu factori precum dezvoltările legate de o situație și cunoașterea dobândită în timp de către cei care recepționează informația. Și, nu în ultimul rând, nu este întotdeauna clar care sunt persoanele care au credibilitate chiar dacă acestea reprezintă o autoritate. Uneori, autoritatea poate fi reprezentată de specialiști, alteori poate fi vorba despre decidenți/cei care dețin puterea, sau despre cei care elaborează, controlează ori influențează fluxul informațional.

În mod similar, lansăm spre reflecție întrebarea: cine sau în ce mod (se) poate stabili o limită clară între *comunicare strategică* și *propagandă* sau chiar *dezinformare*? Unde începe și unde se termină fiecare dintre aceste noțiuni care, din punct de vedere teoretic, par opuse, întrucât comunicării strategice i se atribuie caracteristici pozitive, iar propagandei și dezinformării, conotații negative? Ce dorim să punctăm este faptul că încadrarea sau etichetarea unui enunț, a unui discurs sau a oricăror idei drept *comunicare strategică* ori *propagandă* ori *dezinformare* este realizată de un anumit actor, în *funcție de propria*

percepție (fie acesta un candidat la alegeri sau chiar o autoritate). În alte cazuri, încadrarea respectivă poate fi motivată de o anumită agendă, cu scopul de a forma percepția unei/unor anumite categorii de public, prin exercitarea unei influențe asupra acestora, ceea ce în domeniul informațional poartă denumirea de *control reflexiv*⁷¹. De altfel, *una dintre principalele funcții ale comunicării este influențarea* (Mucchielli 2016, 191).

Pentru o mai bună înțelegere a acestui aspect, oferim următorul exemplu. Din perspectivă europeană, un discurs al unei personalități publice ruse care blamează Vestul, pentru valorile și modul de viață occidental, este unul propagandistic. Din perspectiva emițătorului, același discurs este o mostră de comunicare strategică. În mod similar, un discurs aparținând unei personalități publice de la conducerea UE, care evidențiază în mod pozitiv valorile europene, conceput ca o comunicare strategică, va fi etichetat ca propagandă proeuropeană de către partea rusă.

În scop comprehensiv, facem trimitere, ca și în studiile anterioare (Lică 2024 b), la elemente conceptuale și teoretice legate de adevăr și de realitate, precum *adevăr obiectiv*, *adevăr relativ* și *adevăr absolut* și, respectiv, *realitatea ca un construct social*. La acestea, adăugăm *adevărurile multiple* și *realitățile multiple*.

Cuvântul *adevăr* semnifică, așa după cum reiese din Dicționarul explicativ al limbii române, o „concordanță între cunoștințele noastre și realitatea obiectivă; oglindire fidelă a realității obiective în gândire; ceea ce corespunde realității, ceea ce există sau s-a întâmplat în realitate” (DEXonline 2024-2025 b). Mai departe, este făcută distincția dintre adevăr obiectiv, adevăr relativ și adevăr absolut. Astfel, *adevărul obiectiv* reprezintă „conținutul obiectiv al reprezentărilor omului, care corespunde realității, lumii obiective, independent de subiectul cunoscător” (DEXonline 2024-2025 b), în vreme ce *adevărul relativ* este o „reflectare justă, însă aproximativă, limitată a realității” (DEXonline 2024-2025 b). Mai este inclus, aici, un sens particular al adevărului relativ, acela de „adevăr admis de știință într-o anumită etapă istorică, care urmează a fi dezvoltat, verificat și precizat și care constituie o treaptă în cucerirea adevărului absolut” (DEXonline 2024-

⁷¹ N.A.: Pentru mai multe detalii privind înțelesul conceptului control reflexiv, a se vedea Kowalewski, Annie. 2017. „Disinformation and Reflexive Control: The New Cold War.” Georgetown Security Studies Review (Kowalewski 2017).

2025 b). Considerăm că putem extinde acest sens și dincolo de domeniul științei, făcând referire la o situație existentă într-un anumit context care, ulterior, poate fi confirmată sau nu. De exemplu, în context electoral, scorul *exit-pollurilor*, ca reflectând modul în care s-a votat, sau rezultatele numărării parțiale a voturilor, ca reflectând rezultatul final. *Adevărul absolut* este definit ca fiind „alcătuit din suma adevărilor relative, care nu poate fi dezmințit în viitor [reprezentând] cunoașterea completă, sub toate aspectele, a lumii obiective și de care omenirea se apropie din ce în ce mai mult” (DEXonline 2024-2025 b). Întrebarea pe care o adresăm este *cum poate suma unor adevăruri relative* – confirmate sau infirmate la un punct în timp – *să ducă la un adevăr* care să poată fi considerat drept *absolut* (DEXonline 2024-2025 b).

Teoria constructivismului oferă o explicație pentru conceptele *adevăruri multiple* și *realități multiple* (Schütz 1945). Aceasta expune faptul că realitatea este un construct social (Berger și Luckmann 1966); altfel spus, realitatea nu este o valoare universală, iar realitatea unei persoane poate fi diferită de a alteia, în funcție de percepție și de perspectivă. La baza acestor percepții ale realității, rezidă factori precum educația, geografia, mediul social, vârsta, contextul temporal, tipul de informație la care este expusă în mod repetitiv persoana, ceea ce implică, incontestabil, o doză de subiectivism.

Percepția și cogniția sunt direct influențate de modul în care informația este construită și livrată opiniei publice, prin intermediul mecanismelor lingvistice de tip narativ, argumentativ și discursiv. În lucrarea *Handbook on identifying and countering disinformation*, realizată de un colectiv de autori români și străini în cadrul unui proiect, intitulat Dominoes, se regăsesc explicații și exemplificări cu privire la aceste mecanisme (DOMINOES n.d., 106-120). Astfel, percepția și viziunea celor care coordonează și/sau elaborează, spre exemplu, știrile ori postările în mediul online determină modul în care informația ajunge la publicul țintă. Așadar, întrucât, prin intermediul mass-mediei și al rețelelor sociale, faptele ne sunt prezentate prin filtrul lentilei celui care elaborează respectivele materiale, se poate afirma că suntem expuși la *adevăruri multiple* și, deopotrivă, la *adevăruri paralele*. De exemplu, în context electoral, poate fi menționat cazul în care, imediat după închiderea urnelor, doi dintre candidați se autodeclară câștigători. Punctăm, aici, factorul intenționalitate: un fapt poate fi expus așa cum este perceput, în mod onest și autentic, sau, dimpotrivă, în mod

înșelător, elaborat astfel încât să servească propriei agende, având sau nu la bază un sâmbure de adevăr, însă prezentat drept adevăr.

Aja Raden afirmă că există câteva adevăruri de bază din care derivă toate și câteva minciuni de bază din care derivă toate, de exemplu „X e bun și Z e rău” – de la care poate fi construit un număr aproape nelimitat de afirmații/narațiuni.

Într-o lucrare publicată, în 2015, de StratCom CoE, care analizează campaniile informaționale, în contextul anexării Crimeei, este explicată și noțiunea de *control narativ*, care ajută la o mai bună înțelegere a modului în care funcționează narațiunile, inclusiv în contextul proceselor electorale. O narațiune (scrisă sau orală) prezintă ideile emițătorului cu privire la un obiect, o persoană sau un proces într-un anumit mod, oferind, de regulă, o distincție clară între bine și rău. Astfel, aceasta îi determină pe oameni să evalueze o situație sau o persoană într-un anumit context, printr-o perspectivă de valori sau mituri specifice. Se poate distinge între *narațiuni individuale*, prin intermediul cărora o persoană își comunică experiența personală, și, respectiv, *narațiuni colective*, bazate pe experiența și valorile colective, acestea fiind menite să consolideze identitatea colectivă. De aceea narațiunile colective sunt întotdeauna văzute ca o resursă pentru comunicarea de tip politic, care trebuie controlată. Astfel, narațiunile sunt controlate prin crearea de mituri și manipularea unor elemente de identitate curente. Aceste detalii sunt utilizate și în mesaje propagandistice, create în conformitate cu unul sau mai multe elemente ale identității grupului țintă. În cadrul controlului narativ, este adesea menționată o figură politică (un candidat, de exemplu) sau însăși țara, într-un context fie pozitiv, fie negativ.

Din aceste considerente, controlul narațiunilor se poate dovedi un instrument mai puternic decât *stabilirea agendei mass-media*, întrucât opinia publică respinge informația care vine în contradicție cu „narațiunea de bază” sau cu „narațiunea strategică” în care cred aceștia. În concluzie, *controlul narativ înseamnă controlul asupra procesului de interpretare a informațiilor*, influențând așadar cogniția. Dacă un actor (autoritate, stat etc.) practică controlul narativ pe o durată de timp mai îndelungată, acea parte a opiniei publice care nu cultivă gândirea critică percepe informația într-o formă hiperbolizată și dobândește o anumită interpretare, chiar dacă aceasta nu corespunde realității (StratCom CoE 2015, 39).

6.5.3. Paralelisme din literatură

Literatura universală furnizează ilustrări elocvente ale fenomenelor analizate în privința mijloacelor și mecanismelor de influențare, precum și a efectelor acestora asupra populației.

Ne vom referi, în primă instanță, la *filtrarea și cenzurarea informațiilor* de către autorități. Considerăm relevantă, aici, menționarea romanului *Procesul* al lui Franz Kafka, în care atât protagonistului, cât și cititorului îi sunt ascunse aspecte esențiale, care îl privesc în mod direct.

În ceea ce privește *propaganda și dezinformarea*, acestea sunt aduse la paroxism de către George Orwell, în romanul său distopic intitulat *1984*, unde faptele și realitatea sunt prezentate distorsionat, ca opusul a ceea ce sunt. Astfel, prin intermediul *nouvorbei* sau *noulimbii*, care atribuie noi sensuri cuvintelor, excluzând denotații și conotații secundare, este transmisă expresia exactă a sensului dorit de Partid, care promovează și *dublugânditul*, o metodă de control a minții, care presupune acceptarea simultană a două puncte de vedere aflate în opoziție, cum ar fi *războiul este pace*. Acest lucru duce în mod automat la anularea gândirii critice, procesul purtând în psihologie denumirea disonanță cognitivă, prefigurând spălarea creierelor și resetarea întregului proces de gândire și percepție. Tot aici, întâlnim Ministerul Adevărului, care se ocupă cu propagarea minciunilor, a propagandei și cu rescrierea istoriei astfel încât să corespundă cu Agenda Partidului, Ministerul Păcii, însărcinat cu războiul și Ministerul Iubirii, însărcinat cu tortura și cu uciderea celor care sunt considerați o amenințare (Orwell 2003) (Orwell 1990). Și în realitatea curentă putem observa utilizări ale noulimbii, de exemplu în politică, cuvintelor fiindu-le atribuit sensul dorit, în linie agenda utilizatorului (Foster 2021) (Weintraub 2020). Spre exemplificare, sintagma *fake news*, ca și termenul *dezinformare*, sunt folosite în unele cazuri în mod subiectiv, chiar emoțional, pentru a respinge critica și orice formă de dezacord (Barnfield 2024) și chiar pentru a submina și a discredita jurnalismul (UNESCO 2018, 7) sau anumite opinii care contravin celui ce atribuie această etichetă.

Iar dacă realitatea înfățișată de Orwell este, uneori, asociată regimurilor totalitare de tip comunist și pare de neconceput în contextul temporal și geografic al zilelor noastre, amintim conceptul *fereastra*

Overton. Acesta se referă la procesul prin care ceva inacceptabil poate deveni treptat, într-un anumit context, normă (Britannica 2025), așa cum a fost, de pildă, purtarea măștilor în toate spațiile publice deschise și închise în timpul pandemiei de COVID-19.

În aceeași idee, facem trimitere la opera *Rinocerii* a lui Eugen Ionescu, al cărui principal mesaj este acela că „indiferența și conformismul pot naște monștri, iar orice formă de dictatură distruge și dezumanizează” (Stoica 2018). Piesa de teatru este despre transformarea treptată a locuitorilor unui orașel francez în rinoceri – animale masive cu comportament violent –, iar din firul epic, reiese că ceea ce, inițial, părea incredibil, de neconceput și revoltător, stârnind manifestări de masă și, totodată, fiind negat de unii locuitori care nu văzuseră fenomenul, dar auziseră multiple mărturii despre acesta, capătă treptat amploare, în ciuda unor voci care susțin că cetățenii sunt suficient de inteligenți încât să nu se lase păcăliți de discursuri demagogice. Însă realitatea demonstrează contrariul, inclusiv autoritățile căzând pradă transformării în animale. Spre final, rămân doar o femeie și un bărbat, femeia achiesând în scurt timp la rinocerizare, în defavoarea ideii de a repopula specia umană. Astfel, deznodământul ne arată un ultim om rămas singur, care, după chinuitoare procese de conștiință și luptă interioară pentru acceptarea condiției sale – întrucât el devenise ciudatul, fiind diferit de întreaga comunitate –, decide să nu capituleze și să lupte până la capăt (Ionescu 1996).

6.6. Studiu de caz referitor la alegerile prezidențiale din România

Secțiunea de față reprezintă un studiu de caz cu privire la recente alegeri prezidențiale din România, în baza monitorizării mass-mediei. Aceasta urmărește patru obiective de cercetare specifice: evidențierea unor particularități relevante în desfășurarea alegerilor, identificarea și ilustrarea unor tehnici de manipulare a informației și expunerea unor suspiciuni privind ingerințele externe. De asemenea, sunt prezentate concluziile unor rapoarte referitor la libertatea și credibilitatea peisajului mediatic românesc.

6.6.1. Particularități în desfășurarea alegerilor prezidențiale din România

De-a lungul perioadei electorale extinse, care a durat mai mult de jumătate de an și care a cuprins campanii distincte, în mass-media au fost vehiculate multiple variante de candidați, diverse scenarii și pronosticuri, în baza unor sondaje de opinie, precum și discuții referitoare la retragerea anumitor candidați pentru a favoriza direcționarea votului către alții, care ar putea avea mai multe șanse, toate acestea rezultând într-o abundență informațională.

În legătură cu multiplele sondaje de opinie cu rezultate variate, publicate în mass-media de-a lungul perioadei analizate, sociologi cu renume au opinat că „80% din ce s-a publicat ... sunt pur advertoriale electorale” (Remus Ștefureac, directorul INSCOP) și că acestea reprezintă „o radiografie de moment, nu o predicție” (Cristian Pârvulescu) (Florescu 2025). Totodată, alegerile prezidențiale recente au avut o particularitate aparte, fiind prima oară când țara noastră s-a confruntat cu anularea scrutinului.

În continuare, va fi expusă o cronologie sintetizată, fiind punctate o serie de aspecte relevante pentru tema de studiu.

Alegerile au fost planificate a se desfășura la 24 noiembrie 2024, fiind admiși 14 candidați, dintre care 4 independenți. Au existat 10 candidați respinși de Curtea Constituțională (CCR), între care îi menționăm pe Diana Șoșoacă și pe Miron Cozma (Ilie 2024). Pe parcursul campaniei, unul dintre candidați s-a retras – Leonard Orban –, anunțându-și sprijinul pentru reprezentantul USR, Elena Lasconi. Cu toate acestea, întrucât buletinele de vot fuseseră tipărite anterior anunțului, numele său a rămas înscris ca opțiune pentru alegătorii neinformați. Astfel, domnul Orban a primit votul a peste 20.000 de cetățeni (MediaFax 2024). Candidatul care a câștigat cel mai mare procent de voturi a fost Călin Georgescu (C.G.) (independent), cu 22,94%, urmat de Elena Lasconi (USR), cu 19,18%. Următorii clasati au fost Marcel Ciolacu (PSD), cu 19,15%, și George Simion (G.S.) (AUR), cu 13,86%. Reprezentantul PNL, Nicolae Ciucă, a obținut 8,79% din voturi, iar candidatul independent Mircea Geoană 6,32% (MediaFax 2024).

Rezultatele acestor alegeri au provocat unde de șoc nu doar pe plan național, ci și internațional. Au existat luări de poziție și reacții puternice din varii medii, de la cel academic, la mediul de afaceri străin din România, organizații neguvernamentale, politicieni de vârf din mai

multe state, între care aliate și/sau parteneri, precum și reprezentanți ai Uniunii Europene. Una dintre aceste declarații a solicitat „mobilizarea mediului politic pentru menținerea României pe traiectoria proeuropeană și transatlantică pe care țara s-a angajat după căderea comunismului în 1989” (WestCityRadio 2024). Acestea ar constitui un subiect interesant de studiu *per se*, întrucât pot fi calificate ca ingerințe, conform elementelor expuse în secțiunea despre mijloace și metode de influențare utilizate în procesele electorale.

În plan intern, atât din punct de vedere politic, cât și social, a fost o situație foarte tensionată, cu multiple implicații. Menționăm, aici, demisii din conducerea principalelor partide, PSD și PNL, mișcări de stradă, conturându-se o polarizare tot mai accentuată a populației. Au fost mediatizate suspiciuni și acuze cu privire la propulsarea în mod artificial a candidatului Călin Georgescu prin rețeaua socială TikTok. În legătură cu acestea, Administrația prezidențială a făcut următoarea declarație: „Președintele României nu a primit informații din partea instituțiilor statului cu privire la existența unor riscuri de influențare a alegerilor prezidențiale sau cu privire la ingerințe externe în procesul electoral și nici referitor la un mod de promovare a candidatului menționat în solicitarea dumneavoastră pe anumite rețele de socializare, care să ridice suspiciuni” (Mihăescu 2024). Klaus Johannis a convocat însă o ședință a CSAT pentru 28 noiembrie.

Din documentare, a rezultat că au fost înaintate două cereri de anulare a alegerilor. Una a aparținut candidatului Sebastian Popescu (care a obținut un scor de doar 0,5% din voturi), având aceeași motivație care a dus, în final, la deznodământul cunoscut, însă a fost respinsă, invocându-se tardivitatea, deși fusese depusă în termen legal (Anton 2025). Cealaltă cerere a fost făcută de către candidatul Cristian Terheș și a dus la renumărarea voturilor dar întrucât nu s-au constatat nereguli, și aceasta a fost respinsă (Dobrea 2024). Prin urmare, alegerile au fost validate de CCR la data de 2 decembrie (luni), fiind stabilit ca cel de-al doilea tur să aibă loc la 8 decembrie, conform legii (Guvernul României 2004).

La o săptămână după ședința CSAT, au fost desecretizate câteva documente (niciunul datat anterior ședinței convocate) în legătură cu promovarea pe rețeaua TikTok a candidatului cu cele mai multe voturi și presupusa finanțare externă, fiind exprimate suspiciuni cu privire la ingerințe de origine rusă (C. Matei 2024). În acest sens, câteva entități (printre care publicația Calea Europeană, SNSPA și Institutul Național

pentru Studiul Totalitarismului din cadrul Academiei Române) au sesizat CCR, cerând anularea alegerilor. Vineri, 6 decembrie, CCR a anunțat *anularea alegerilor și reluarea integrală a acestora la un moment nespecificat* (Otopeanu actualizat - 2025).

Această decizie neobișnuită, în premieră în istoria țării și, de asemenea, la nivelul statelor membre ale UE, a fost luată după ce scrutinul fusese validat, în lipsa unor probe concludente care să demonstreze suspiciunile și în contextul în care, în diaspora, votarea pentru turul al doilea începuse deja. Decizia a ridicat multiple semne de întrebare, fiind îndelung contestată oportunitatea, legalitatea și legitimitatea atât în plan național, cât și internațional (Cotidianul 2025 a) (Wikipedia n.d.)⁷². Măsura a fost felicitată de mai mulți actori, fiind considerată *un act de curaj și de patriotism* (Codruț 2025), însă numeroase alte voci au considerat-o *lovitură la adresa democrației și chiar lovitură de stat* – se poate observa, și în acest caz, importanța factorului *perspectivei* emițătorului opiniei.

Un sondaj IRES, realizat în perioada 17-20 decembrie 2024, a relevat că 62% din cei întrebați consideră că anularea alegerilor *a fost o decizie proastă*. Iar în legătură cu opțiunea de vot pentru cel de-al doilea tur al alegerilor, dacă acesta s-ar fi desfășurat, rezultatele au arătat următoarele: 12% nu s-ar fi prezentat la urne ori ar fi anulat votul, 11% nu știau ce ar fi făcut sau nu au răspuns, 29% ar fi votat cu candidatul USR, Elena Lasconi, iar 48% l-ar fi votat pe candidatul independent Călin Georgescu (TVRInfo 2024).

Președinta USR la acel moment, Elena Lasconi, a condamnat măsura de anulare, afirmând că „decizia CCR este ilegală, imorală și zdrobește însăși esența democrației – votul ... [și că] o astfel de abatere ne va costa scump în anii care vin” (Antena1 2024), iar candidatul Călin Georgescu a afirmat că măsura a fost „o lovitură de stat comandată din afacerea țării și pusă în aplicare de sistemul globalist și oligarhic din România” (Capital 2025), acuzând, totodată, ingerințe din partea UE și a fostei administrații americane Biden (Realitatea.net 2025).

Bruxelles-ul a evitat să se pronunțe în urma anulării alegerilor (Liboreiro 2024), însă în spațiul public au existat multiple suspiciuni și acuze cu privire la implicarea UE. Criticile exprimate au ridicat semne

⁷² N.A. Sursa redă declarații cu privire la decizia de anulare a alegerilor. Declarațiile aparțin unor reprezentanți români (fostul președinte Traian Băsescu) și străini (președintele Poloniei, Andrzej Duda; J.D. Vance, vicepreședintele SUA, Tulsi Gabbard, directorul Comunității de Informații americane, Benoit Breuille, istoric și jurnalist francez).

de întrebare în ceea ce privește angajamentul organizației față de principiile democratice ale alegerilor din statele sale membre (Gava 2025) (Cana 2025).

Călin Georgescu a acționat în justiție pentru ca decizia CCR de anulare a scrutinului să fie reanalizată, însă instanțele (Curtea de Apel și Curtea supremă) au respins cererea (Newsweek 2025).

Subiectul anulării alegerilor s-ar putea constitui într-un studiu de sine stătător, însă factorii spațio-temporali nu permit extinderea sa. Ne vom limita la expunerea unui extras din Legea pentru alegerea președintelui care face o serie de precizări în privința anulării alegerilor. Astfel, la art. 52 este specificat că autoritatea care poate opera actul de anulare este Curtea Constituțională, situația survenind „în cazul în care votarea și stabilirea rezultatelor au avut loc prin fraudă⁷³ de natură să modifice [...] ordinea candidaților⁷⁴ care pot participa la al doilea tur de scrutin” și că, în acest caz, *alegerile vor fi repetate în „a doua duminică de la data anulării alegerilor”* (Guvernul României 2004). Cu privire la entitățile care pot face cererea de anulare și la termenul în care trebuie depusă, se precizează că aceasta se face, „în termen de cel mult 3 zile de la închiderea votării”, de către candidați, partidele sau alianțele politice, respectiv alianțele electorale, ori de către „organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale reprezentate în Consiliul Minorităților Naționale”, cererea necesitând o motivație însoțită de dovezi care să o fundamenteze. Iar privitor la soluționarea cererii, se prevede că trebuie să se realizeze „până la data prevăzută de lege pentru aducerea la cunoștința publică a rezultatului alegerilor” (Guvernul României 2004). După cum s-a putut constata, în practică, lucrurile nu s-au desfășurat în conformitate cu prevederile legale prezentate. De altfel, au fost semnalate nereguli legate de procesul de anulare a alegerilor și au existat unele confuzii procedurale la nivelul instituțiilor, fiind necesare lămuriri de la specialiști în domeniul juridic (Euronews 2025 a).

⁷³ N.A. Pentru mai multe detalii, a se vedea Caranfil 2025. Analiza inventariază metodele de fraudare a alegerilor, cu exemplificări și comparații internaționale. Între acestea, se regăsește și influențarea/manipularea opiniei publice.

⁷⁴ N.A. În legătură cu această suspiciune, vicepreședintele SUA a făcut următoarea declarație, în cadrul Conferinței pentru Securitate de la München: „dacă democrația poate fi distrusă cu câteva sute de mii de dolari investite în campanii online de o putere străină, atunci nu vorbim de o democrație puternică” (Știrile ProTV 2025). Afirmația a suscitat multiple reacții negative la nivel național și european.

Toată această perioadă, caracterizată de tensiuni și confuzii, s-a reflectat într-o avalanșă informațională, cu efecte nefaste asupra societății și, de asemenea, cu reverberații în planul securității.

La sfârșitul lunii ianuarie, a fost anunțat calendarul pentru reluarea scrutinului, acesta fiind planificat pentru 4 și, respectiv, 18 mai. Astfel, perioada electorală a început la 18 februarie, data de 15 martie fiind ultima zi pentru depunerea candidaturilor (Mereuță 2025).

La reluarea alegerilor, în 2025, lui Călin Georgescu i-a fost respinsă candidatura, în urma suspiciunilor de la alegerile precedente, existând un proces intentat împotriva acestuia, cu mai multe capete de acuzare, între care fals în declarații cu privire la finanțarea campaniei sale și promovarea, în spațiul public, a unor idei/concepții/doctrine cu caracter fascist/legionar/rasist/xenofob (Cotidianul 2025 b). În legătură cu proveniența banilor utilizați pentru promovarea sa, candidatul a iterat în repetate rânduri că a avut fonduri zero, precizând că a fost vorba exclusiv de donații de la „foarte mulți voluntari ...[cu] dorința imensă de a contribui la o schimbare majoră, ..., schimbarea de sistem” (Libertatea 2024 b).

La alegerile din 4 mai, cele mai multe voturi le-au obținut candidatul AUR, George Simion, cu 40,96 de procente, și candidatul independent Nicușor Dan, cu 20,99% (Agerpres 2025 b). În ziua scrutinului, au fost raportate în media *atacuri cibernetice* de tipul DDoS asupra mai multor site-uri oficiale (între care MAI și Ministerul Justiției, care au dezmințit însă ipoteza), precum și ale unora dintre candidați. Mișcarea a fost revendicată de o grupare prorusă, fără legături directe însă cu Kremlinul (Digi24 2025 a). De altfel, atacuri cibernetice similare au existat și pe durata alegerilor din 2024 (Harward 2025, 05.05).

Perioada dintre primul și ce de-al doilea tur de scrutin a fost marcată de noi tensiuni, polarizarea în rândul populației fiind deja la cote foarte mari, alimentată de mass-media și de rețelele sociale. Astfel, s-au conturat două tabere opuse, fiind exploatare emoții și temeri ale opiniei publice. Aspectul va fi reluat, pentru explicații suplimentare, în secțiunile ulterioare. De asemenea, pentru o mai bună înțelegere a fenomenului dezinformării în cadrul proceselor electorale recente, vor fi expuse o serie de tehnici de influențare, identificate din studiul mass-mediei.

Dezvoltările ulterioare au arătat că decizia de vot a românilor s-a schimbat vizibil în decurs de două săptămâni, rezultatele numărătorii finale declarându-l câștigător pe Nicușor Dan, la o diferență de aproximativ 820.000 de voturi (Digi24 2025 c). Interesant, în legătură cu acest fapt, este modul discrepant în care situația voturilor a fost redată în mass-media imediat după închiderea urnelor. În mod paradoxal, ambii candidați s-au declarat inițial câștigători (Digi24 2025 b). Au existat surse media care au arătat rezultate la egalitate, altele care au expus un scor favorabil candidatului AUR și altele care au relatat de la început o victorie a candidatului independent N.D. Explicațiile ulterioare din presă au invocat faptul că unele erau bazate pe exit-polluri, iar altele, pe sondaje telefonice, unele surse incluzând și diaspora, iar altele nu.

În privința relatărilor media cu referire la prezența la urne, aceasta a fost consemnată la 64,7%, cu precizarea că, în București, au votat puțin peste jumătate dintre alegători (56%) (Digi24 2025 b). Cu toate acestea, a fost vehiculată o *prezență masivă* la urne, care a depășit-o pe cea din 2014. În același articol, se arată că, în 2014, prezența a fost de 64,1%. Așadar, reiese o diferență de numai 0,4 procente, ceea ce reprezintă o diferență nesemnificativă (Digi24 2025 b).

În urma rezultatelor, candidatul AUR a depus o contestație, acuzând, pe de-o parte, ingerințe franceze și moldovene, precum și fraude, ca turismul electoral în Republica Moldova și prezența pe listele de vot a 1,5 milioane de cetățeni decedați (Digi24 2025 d) (SpotMedia 2025 c), însă cererea sa a fost în cele din urmă respinsă, fiind invocată lipsa de dovezi concludente.

6.6.2. Tehnici de influențare identificate în mass-media

Considerăm că, specific unei campanii electorale, este prezentarea planului unui candidat de a conduce țara, însoțit de expunerea viziunii politice cu privire la probleme interne de interes pentru societate și la orientarea sa externă.

Cum este firesc în cadrul unei campanii electorale, fiecare candidat se prezintă într-o lumină cât mai favorabilă, încercând să obțină credit în fața alegătorilor. În consecință, pentru obținerea voturilor, putem spune că fiecare dintre candidați, precum și susținătorii acestora, utilizează un discurs care prezintă caracteristici ale

influențării ⁷⁵ și propagandei (maximizarea aspectelor pozitive și minimalizarea sau omiterea celor negative). Astfel, pe parcursul proceselor electorale, opinia publică a fost ținta unor acțiuni de influențare în diverse moduri, în funcție de perioada avută în atenție, de numărul, precum și de numele candidaților implicați. Este important însă să se distingă între influențare în sensul persuadării votanților, în baza unor argumente reale și corecte, și influențare prin manipulare/dezinformare.

Procesul de documentare, în baza monitorizării presei scrise și audiovizuale a relevat că spațiul informațional mass-media a inclus fenomene care ies din spectrul eticii, precum: *atacuri la persoană, prezentarea distorsionată a declarațiilor unor candidați și ai susținătorilor acestora, prin trunchiere, schimbarea intenționată a unor cuvinte, reinterpretare eronată sau exacerbată a unor enunțuri în nota dorită de către transmitătorul informației sau chiar cenzurare.*

În continuare, vor fi oferite o serie de exemple care susțin această observație, fiind identificate diverse tehnici de influențare/manipulare a informației în mass-media.

Tehnica ***atacului la persoană (atacul ad hominem)*** este o eroare de tip argumentativ, utilizată în dezinformare, care constă în defăimarea unor candidați de către adversari prin mesaje denigratoare, de tipul etichetării, calomnierii, blamării, demonizării, prin atribuirea unor adjective, invective, ori atribute, percepute ca negative de către opinia publică. Un exemplu este folosirea termenului „autist”, în sens figurat, de către George Simion la adresa lui Nicușor Dan (Hotnews 2025 a).

Candidații Călin Georgescu și George Simion⁷⁶ au fost prezentați în mass-media drept extremiști, *naționaliști, suveraniști* (Ziare.com 2025), fiind vehiculat mesajul că *un președinte cu astfel de orientare servește intereselor Rusiei* (fără a se preciza exact în ce moduri). De aici, atribuirea etichetei de *proruși*, care i-a însoțit pe tot parcursul perioadei, și în toate enunțurile derivate din acesta, precum „Simion a făcut și face jocul Rusiei” (Sfrijan 2025). Un alt exemplu sunt acuzațiile aduse lui G.S. de către oficiali români și moldoveni că ar fi spion rus,

⁷⁵ N.A. Având în vedere afirmația lui Mucchielli, care spune că una dintre principalele funcții ale comunicării este influențarea (Mucchielli 2016).

⁷⁶ Considerăm că fiecare candidat ar trebui tratat în mod individual, și nu asociat, ținând cont de o serie de diferențe între aceștia – educație, profesie, proveniență, imagine, discurs și viziune –, însă din rațiuni ce privesc economia editorială, am recurs la abordarea în baza elementelor comune ale narațiunilor care îi au în vedere, indiferent de cadrul temporal în care acestea au fost diseminate în media, în procesul electoral din 2024 sau din 2025.

fără a aduce dovezi în acest sens. Prim-ministrul M. Ciolacu a dezmințit aceste acuzații ca nefiind adevărate (Harward 2025, 05.05).

Acest tip de atacuri contravine prevederilor constituționale, care precizează că libertatea de exprimare nu trebuie să aducă prejudicii demnității, onoarei, vieții particulare a persoanei și nici dreptului la imaginea proprie, existând o răspundere civilă pentru informația adusă la cunoștința publicului (Constituția României 2003), art. 30.

Amintim, aici, faptul că SNAp precizează, la Capitolul 2, intitulat *Interese și obiective naționale de securitate*, valorile și principiile fundamentale care le definesc. Astfel, statul român are caracter „național, suveran și independent, unitar și indivizibil” (Administrația prezidențială – SNAp 2020, 13). Tot în SNAp, se vorbește despre „coeziunea civică și climatul inter-etnic bazat pe bună conviețuire și susținerea de către toți a valorilor și intereselor comune ale statului”, ca și despre „statul de drept și identitatea națională” (Administrația prezidențială – SNAp 2020, 13). Totuși, legat de aspectul *suveranității*, este un fapt cunoscut specialiștilor, și nu numai, că aderarea la UE a presupus și cedarea unor elemente de suveranitate națională, existând domenii unde reglementările de la Bruxelles le precedă pe cele naționale⁷⁷.

Asocierea viziunii naționaliste ca fiind una prorusă reprezintă, în opinia noastră, un raționament eronat, întrucât valorile de bază ale naționalismului sunt apărarea teritoriului național și a intereselor naționale, a suveranității și valorilor naționale, în linia patriotismului. În sprijinul acestei afirmații, aducem drept argumentare definiții și considerații cu privire la termenii în discuție, elaborate de sociologi români reputați. Astfel, pe de-o parte, DEX definește cuvântul *suveran* prin independență, putere supremă, calitatea de a dispune liber de soarta sa; „atribut inerent, inalienabil și indivizibil al statului, care constă în supremația puterii de stat în interiorul hotarelor sale și în independența ei în relațiile cu alte state”; suveranitatea națională fiind „independența unui stat față de alte state în ce privește afacerile interne și relațiile externe” (DEXonline 2024-2025 b). De cealaltă parte, termenul *naționalism* desemnează un „complex de idei și sentimente orientate spre afirmarea de sine a unei națiuni” (Zamfir și Vlăsceanu 1998), iar una din ideile fundamentale ale conceptului este aceea a drepturilor egale. Autorii precizează că noțiunea în sine „nu cade sub incidența

⁷⁷ Pentru detalii, a se vedea și (Bărbulescu și Răpan 2009, 693).

eticii”, neputându-se spune dacă este bun ori rău, înainte de a ști despre ce mișcare este vorba, precizându-se că naționalismul „a însoțit rasismul, fascismul, comunismul”, precum și „formarea statelor naționale moderne (cu Franța și Anglia drept modele), destrămarea unor imperii [...], sau [...] înființarea Ligii Națiunilor, apoi a Organizației Națiunilor Unite” (Zamfir și Vlăsceanu 1998) și că, „în regim de normală funcționare, democrația generează naționalism, iar naționalismul generează democrație” (Zamfir și Vlăsceanu 1998, 375-376).

S-a vehiculat în mass-media că, sub eventuala conducere a țării de către C.G. sau G.S., ar exista *riscul unui regim dictatorial, totalitar*, alimentând temerile unora dintre români în legătură cu o iminentă întoarcere la regimul comunism, așadar o regresie de 35 de ani în istorie (Adevărul 2024 a). Totuși, C.G. a vorbit în discursul său în repetate rânduri despre *democrație, demnitate, drepturile și libertățile cetățenilor*, care sunt valori constituționale supreme (Georgescu 2024). Mai mult, pornind de la afirmațiile candidatului privind viziunea sa de *neutralitate* a României, presa a reinterpretat într-o altă notă declarațiile sale, furnizând explicații suplimentare. Astfel, în mass-media s-a vehiculat informația că neutralitatea României nu s-ar referi „la independență, ci la deschiderea totală față de influența Moscovei” (Grădinaru 2025 a).

O afirmație/narațiune în strânsă conexiune este aceea că atât C.G., cât și G.S. ar periclita calitatea României de membră a UE și NATO, chiar riscând *scoaterea sa din cele două organizații* (Mediafax 2025). În acest caz, mass-media a conferit interpretări care nu corespund cu afirmațiile făcute de către C.G. (HotNews 2024) și G.S. (Ziare.com 2025). Aspectul a sădit temeri serioase în rândul opiniei publice și avut un intens efect polarizator. Apelul la emoții primare, precum teama și revolta, sunt tehnici cunoscute de control și manipulare. Au existat însă și voci care au adus explicații lămuritoare pentru opinia publică (Adevărul 2024 b). Ulterior, după repetate dezmințiri, făcute de C.G. și de G.S., mesajul a fost reformulat, în sensul temperării, înlocuindu-se *scoaterea țării din cele două alianțe cu izolarea în cadrul acestora* (SpotMedia 2025 a).

SNAP statuează primordialitatea calității României de membru al UE și NATO. Candidatul C.G. a explicat că, în unele cazuri care privesc securitatea națională, acesta consideră că interesul național ar putea poate transcende anumite viziuni venite din calitatea de stat membru la

alianțe sau organizații suprastatale și că ar trebui făcută o evaluare în fiecare caz care privește țara noastră (Georgescu 2024). Acest mod de gândire ilustrează o perspectivă pragmatică, ce reprezintă o tendință actuală în contextul curentului internațional, așa după cum putem vedea la alte state din Europa, și nu numai.

Un mesaj intens mediatizat, în special în reluarea alegerilor în 2025 a fost *(Pro)Europa vs. izolaționism*, care a dus la polarizare excesivă a opiniei publice. Iată un exemplu: „pe un taler al balanței se află libertatea, democrația, valorile europene. Pe celălalt, decăderea, întoarcerea în timp și regresul pe toate planurile. Iar cireașa de pe tort: România va reintra în umbra marelui URSS” (Adevărul 2024 a). Aceasta este o ilustrare a unei erori de tip argumentativ, utilizată în manipularea informației în vederea dezinformării, tehnica purtând numele de **falsă dicotomie**, care presupune suprasimplificarea unei situații complexe și reducerea forțată la doar două opțiuni, între care numai una ar putea fi corectă (DOMINOES n.d., 112). În cazul acesta, opțiunea proeuropeană era considerată cea de urmat, fiind preconizat că orientarea cu accente naționaliste ar avea urmări cel puțin nefaste pentru țara noastră (Mediafax 2025).

În mod similar, alte știri au promovat un mesaj care a provocat temeri serioase în rândul mai multor categorii de alegători, expunând scenarii sumbre, în eventualitatea câștigării alegerilor de către un candidat cu viziune naționalistă. Astfel, reieșea că, dacă nu câștigă un candidat proeuropean, țara se va confrunta cu un „pericol de moarte” (Mediafax 2025), fiind „pe marginea prăpastiei, în cel mai negru punct din istoria postdecembristă a României” (Adevărul 2024 a), aflându-se sub amenințarea de a fi scoasă de pe harta Europei (Local24 2025). Tehnica aceasta, care are la bază prezentarea exacerbată a faptelor, utilizând hiperbolizarea, este denumită în literatura de specialitate **panta alunecoasă**. Prin apelul la emoții puternice, precum teama, se face o trecere *ex-abrupto* de la o preocupare reală la un scenariu extrem, improbabil, dramatic și alarmist. Trecerea de la o afirmație la alta se face fără un parcurs logic, încercându-se o legătură strânsă între ele, cu scopul unei tentative de legitimare a afirmației. Este tot o eroare de tip argumentativ care mai poartă denumirea de *eroare domino* (Vinney 2024). Prin informații de acest gen, care utilizează tehnica **divizării**, intens folosită pe durata extinsă a proceselor electorale, a fost adâncită polarizarea societală.

Au existat, de asemenea, știri din care reiese un *atac indirect la persoană*, realizat prin tehnici precum *trunchiere*, *reformulare (framing)* și *scoaterea din context* a unor enunțuri.

Un exemplu este afirmația făcută de Călin Georgescu, în legătură cu compoziția și proprietățile apei. Mass-media a vehiculat mesajul sub forma: „apa nu este H₂O”, afirmație ridiculizată în mod repetat în spațiul public (Libertatea 2024 b). Afirmația falsificată a fost preluată și de o formație din lumea muzicii, care a compus o melodie cu acest titlu (Voltaj 2024), mesajul fiind astfel promovat prin mai multe medii, către mai multe categorii de public țintă. Cazul reprezintă o *denaturare a sensului*, prin tehnica *framing*, fiind înlocuite cuvinte (reformulate) pentru a oferi afirmației originale o altă interpretare, astfel încât aceasta să pară fără sens, chiar ridicolă, având potențialul de a induce prezumții de derapaje de sănătate mintală (PS News 2025). În acest caz, declarația originală⁷⁸ este: „Oare apa este chiar H₂O? [...] Eu vă spun că nu e așa. Acolo este informație” (Georgescu 2024). În vederea documentării cu privire la ipoteza despre memoria apei (etichetată ca teorie conspiraționistă), facem trimitere la articolul din prestigioasa revistă *Nature*, care relatează despre experimentul lui Jacques Beneveniste (Ball 2004) și, de asemenea, la materialele despre experimentele realizate de Masaru Emoto (Asociația Inventatorilor Independenți, fără an) (Pitkanen 2018). Experimentele menționate sunt însă supuse controversei, fiind calificate drept lipsite de temei științific și chiar asociate teoriilor conspirației (Euronews 2024 a).

Și această afirmație despre proprietățile apei are potențial polarizator, în funcție de perspectivă. Atunci când o persoană este expusă la o informație nouă, care contrazice sau care pune sub semnul întrebării cunoașterea propriei sale existențe, prima reacție poate fi una de nedumerire, de reținere, de împotrivire, de revoltă, de negare ori ridiculizare, însă considerăm că ar trebui să se țină cont că universul de cunoaștere al unei persoane este relativ limitat și că este posibil să existe lucruri în afara acestuia. Spiritul curiozității și dorința de a se informa cu privire la un subiect nestăpânit ar putea dezvălui publicului o nouă cunoaștere care să îi lărgască perspectiva asupra lumii și vieții.

⁷⁸ N.A.: Căutarea declarației originale a reprezentat o provocare în procesul de documentare, întrucât motoarele de căutare furnizau cvasiunanim informația denaturată, după cum am expus. În josul paginii de interogare, exista o mențiune cu privire la faptul că anumite rezultate au fost înlăturate.

Afirmația analizată constituie, totodată, un exemplu de *distragere a atenției* de la aspectele importante de politică internă și externă, prin referiri la aspecte punctuale și marginale pentru alegeri. Această tehnică de influențare prin *diversiune* mai poartă în literatura de specialitate denumirea de *red herring (heringul roșu)*.

Exemplele furnizate au arătat că surse mass-media au prezentat *de manieră trunchiată* declarațiile candidatului Georgescu, *fără a le reda explicit și complet*, informațiile fiind însoțite de comentarii, formulate pe un ton cu notă negativă, în mod critic sau chiar defăimător. De asemenea, unele dintre relatări nu se refereau la aspecte legate de viziunea politică a candidatului, ci la aprecieri privind modul în care acesta și soția sa, de profesie terapeut în medicină alternativă și educație holistică, își duc viața personală, conform anumitor credințe și principii (Știrile PROTV 2024). Aspectele relatate reprezintă exemple de distragere a atenției, de prezentare distorsionată a faptelor și declarațiilor și, nu în ultimul rând, de filtrare și de cenzurare a informațiilor. Toate acestea reprezintă modalități de dezinformare în vederea influențării opiniei publice.

În asemenea situații, considerăm că *este recomandabil ca publicul să caute afirmațiile originale, complete ale candidaților*. Declarațiile originale ale candidatului C.G. pot fi ascultate într-un interviu din 2024, realizat de psihologul Alexandru Pleșea (Georgescu 2024).

În legătură cu *cenzurarea informațiilor în perioada proceselor electorale recente din România*, au existat mai multe sesizări atât din partea unor persoane publice, organizații neguvernamentale, cât și în presă, pe plan național și internațional. Între acestea, o analiză, publicată de G4Media, în luna aprilie a.c., denunță deciziile cu caracter executoriu ale Biroului Electoral Central (BEC) – un număr de 166 de decizii în 10 zile – prin care cere unor platforme online (rețele sociale) să cenzureze postările unor persoane (cunoscute sau nu în spațiul public) cu privire la opiniile lor politice. În articol se arată că BEC a avut o interpretare eronată a Regulamentului UE 900/2024, invocat la baza acestor decizii, document care reglementează modul în care actorii politici pot face publicitate politică. Autorul articolului aseamănă BEC cu „o instituție orwelliană care plantează semințele unei restrângeri drastice a libertății de exprimare” (Pantazi 2025), prevăzută în Constituție și enunțată într-una dintre secțiunile din debutul curenteii lucrări. Un alt articol din presă expune peste 4.000 de ordine de cenzurare, care vizează, în mare parte, platforma TikTok, într-o perioadă de 15 zile. Sesizări cu privire la aceste acte au ajuns și la

Comisia Europeană. Europarlamentarul Dan Barna invocă, în acest caz, „o poveste demnă de Kafka” (SpotMedia 2025 b). Tot în cadrul acestui material, sunt exprimate îngrijorări legate de lipsa de transparență a procesului legislativ și, de asemenea, de compatibilitatea cu ordonanța de urgență, în baza căreia au fost luate astfel de acțiuni de cenzurare.

Suntem de părere că cenzurarea informației duce la un *bias cognitiv*⁷⁹, altfel spus, o cunoaștere influențată, o gândire părtinitoare, lipsită de obiectivitate. Așadar, se poate constata că, în mod paradoxal, unele dintre măsurile luate pentru a contracara dezinformarea generează ele însele dezinformare.

Considerăm deosebit de relevante unele concluzii și precizări în legătură cu *peisajul mediatic din România în anii electorali 2024 și 2025*, extrase din două rapoarte, unul național, realizat de Centrul de Jurnalism Independent (CJI), și altul elaborat de *Reporters sans frontières (RSF)*. Din concluzia Raportului RSF, cu privire la situația globală a libertății presei în anul 2025, reiese o situație dificilă pentru prima dată în istoria indicelui, una dintre principalele amenințări fiind presiunile de ordin economic (RSF 2025 a). Iar în ceea ce privește analiza despre România, indicele arată o scădere cu 6 poziții, țara noastră situându-se acum pe locul 55, față de 49 anul trecut (2024). Despre peisajul mediatic național, se afirmă că este unul „divers și relativ pluralist, oferind un teren fertil pentru investigații de interes public cu impact puternic” (RSF 2025 b). Însă „lipsa de transparență în ceea ce privește finanțarea mass-mediei – în special în ceea ce privește fondurile publice ale partidelor politice – și dificultățile de pe piață subminează fiabilitatea informațiilor și încrederea în mass-media” (RSF 2025 b).

Iar în privința analizei la nivel național, întreprinsă de jurnaliști ai CJI, câteva extrase din raport caracterizează situația de o manieră deloc optimistă, făcând referiri la faptul că „finanțarea netransparentă este probabil cea mai neagră problemă a presei” (C. Lupu 2024). În document, se mai precizează că, „în România, campania nu încetează de ani de zile, pentru că există acest mecanism de finanțare a presei din subvenția pe care partidele o primesc de la stat. Practic, campania se întâmplă în fiecare zi” (C. Lupu 2024, 8), ceea ce este cel puțin

⁷⁹ N.A.: *Cognitive Bias Codex* reprezintă o diagramă, utilă în vederea înțelegerii multitudinii de aspecte care configurează acest tip de gândire. Pentru detalii, a se vedea URL: https://www.sog.unc.edu/sites/www.sog.unc.edu/files/course_materials/Cognitive%20Biases%20Codex.pdf.

îngrijorător din punctul de vedere al temei analizate. Analiza jurnaliștilor evidențiază faptul că „cele mai accentuate curențe de propagandă și de manipulare se văd la TV, în special în segmentul de prime-time” (Lupu 2024, 9), când privitorii „sunt prinși în plasa subiectivismului extrem, unde opiniile au, uneori, menirea să acopere faptele, nu să discute faptele” (Lupu 2024, 9). Alte revelații din raport arată că „cele mai multe instituții de media *mainstream* au abdicat de la rolul de a-și informa publicul, astfel încât cetățenii să poată lua decizia de vot cu toate informațiile disponibile” (Lupu 2024, 9). De asemenea, raportul face referire și la autocenzură, care este „practicată de marile redacții, cu scopul de a primi banii de la partide și de la instituțiile publice, ... [ceea ce] duce la dispariția din sfera publică a informațiilor critice la adresa PSD, PNL și a liderilor acestora” (C. Lupu 2024, 9). Se arată cu îngrijorare că situația din prezent este fără precedent de după Revoluție încoace, reprezentând „o vulnerabilitate critică pentru democrație” (Lupu 2024, 9).

6.6.3. Suspiciuni vehiculate în mass-media cu privire la ingerințe externe

Așa după cum am arătat în secțiunea în care au fost explicați termenii, ingerințele sunt sinonime cu influențarea, iar mijloacele prin care se realizează acestea au fost expuse într-o secțiune dedicată. Reamintim, aici, că inclusiv declarațiile oficiale ale unor personalități publice, în special ale unora cu funcții înalte (președinți de stat sau oficiali din aparatul acestora, reprezentanți ai unor instituții sau organizații importante etc.) pot fi calificate drept ingerințe. Cum putem delimita, de exemplu, între susținere, simpatie și ingerință? Acuzele de ingerințe ar putea funcționa ca și în cazul utilizării etichetării *fake news*/dezinformare, care se folosește, uneori, de politicieni pentru a discredita informații sau persoane incomode, după cum am precizat că atrag atenția unii specialiști. De altfel, dezinformarea a acționat și în privința ingerințelor, invocând unele și, posibil, diluând sau mascând altele.

Implicarea directă a unor state în procesele electorale ale anumitor țări este încă foarte dificil de demonstrat. Iar atunci când există acuze de acest tip, actorii incriminați neagă orice amestec. De altfel, așa a procedat și președintele Putin, în mai multe cazuri, afirmând că acest tip de acuzații este într-un totuș nefondat (Simmons 2021). Totuși, el a recunoscut că este firesc ca fiecare stat să își promoveze propriile

interese prin diverse acțiuni (Lică 2022 a). Exemplul dat nu este aleatoriu, întrucât ingerințele de origine rusă au fost cel mai adesea invocate în privința proceselor electorale din spațiul euroatlantic, inclusiv din cel român. Este cunoscut faptul că Rusia are interese ostile, în raport cu România, prin prisma principalelor organizații din care face parte (UE și NATO).

Pe lângă acestea, în mass-media au fost vehiculate și alte ingerințe, provenind din partea unor state partenere – a se vedea, de pildă, trimiterile la influențe venite din partea SUA, Franței, Rep. Moldova, Ucrainei, dar și a Uniunii Europene. Vom face referire, în continuare, la cele care privesc SUA, Franța și UE.

În contextul preluării unui nou mandat prezidențial de către Donald Trump, au fost aduse în atenția publică și acuze de ingerințe de origine americană în alegerile din România, având în vedere declarații ale unor surse din cadrul cabinetului prezidențial al SUA. Pe de-o parte, ar trebui să fie avut în vedere faptul că Statele Unite sunt partener strategic al României, însă noua turnură a orientării politice americane, ilustrată prin dictonul MAGA (*Make America Great Again*), care are o notă de pragmatism și naționalism, nu este prea bine văzută în Europa, și anumite măsuri economice punitive au dus la o distanțare între UE și SUA. Poate de aceea și, în plus, din cauza unor afinități, exprimate de președintele american față de cel rus, unii experți în probleme de securitate și relații internaționale au opinat că „protrumpismul este un prorusism mascat” (Fota 2025). Considerăm că această viziune reprezintă o chestiune de perspectivă.

În privința ingerințelor franceze vehiculate în media, a existat o declarație a fondatorului platformei Telegram, Pavel Durov, în care acesta a afirmat că i s-a cerut de către o autoritate guvernamentală occidentală să cenzureze vocile conservatoare, cerere pe care a respins-o ferm, în baza libertății de expresie (Horovei 2025). Deși nu a făcut referire directă la Franța, a lăsat să se înțeleagă că este vorba despre această țară. Reacția Hexagonului (prin intermediul serviciilor de informații externe, DGSE) a fost imediată, în sensul respingerii acuzației și oferirii unor explicații, iar EUvsDisinfo a calificat știrea ca fiind falsă și lipsită de dovezi (EUvsDisinfo 2025 a). Cu toate acestea, fondatorul Telegram a spus, ulterior, că este pregătit să depună mărturie (Digi24 2025 e), în contextul în care candidatul G.S. anunțase că va cere anularea alegerilor.

Implicarea Uniunii Europene în procesele electorale din țara noastră a fost denunțată atât în plan național, cât și internațional de către voci cu rezonanță, în contextul rezultatelor turului 1 din ambele rînduri de scrutin (2024 și 2025), în care candidații cu orientare naționalistă au obținut cel mai mare scor. Un exemplu îl constituie preocuparea conducerii Comunității Naționale de Informații din SUA cu privire la acest subiect (Cana 2025). Și președintele Poloniei, Andrzej Duda, și-a exprimat îngrijorarea în acest sens, în contextul alegerilor prezidențiale care urmau să se desfășoare în țara sa (Gava 2025). Într-o solicitare scrisă adresată Parlamentului European (PE), aparținând unui membru al acestuia, Matthieu Valet, este invocată o declarație a unui fost comisar european, Thierry Breton, care ar fi declarat la un post de televiziune francez că, dacă partidul german AfD de extremă dreapta ar urma să câștige alegerile din Germania, „acestea ar putea fi, de asemenea, anulate de Uniunea Europeană, cum s-a întâmplat în România” (Valet 2025). Platforma EUvsDisinfo a publicat mai multe articole în vederea dezmințirii suspiciunilor expuse (EUvsDisinfo 2024-2025).

În contextul actual, UE are nevoie de membri care să îi susțină politicile, cu atât mai mult cu cât, pe lângă Ungaria care are o conduită eurosceptică de mai mulți ani, tendințele naționaliste au continuat să câștige teren și în alte state membre, precum Italia, Slovacia. Cel mai recent exemplu îl constituie rezultatul alegerilor din Polonia, care are, acum, un președinte de orientare naționalistă, ceea ce este de așteptat să pună în dificultate guvernul Tusk și anumite politici de la Bruxelles.

În acest sens, menționăm că votul polonez a fost numit în mass-media o primă victorie electorală a lui Trump în Europa (Mandraud 2025) și, respectiv, primul triumf MAGA în Europa (HotNews 2025 b). Putem identifica, în acest caz, un raționament de *falsă cauzalitate* sau de *falsă atribuire*, care este o eroare de tip argumentativ, utilizată în manipularea informației (DOMINOES n.d., 111-112).

În contextul analizat, oficiali români, alături de reprezentanți din alte 11 state membre au făcut, în luna ianuarie 2025, o solicitare Comisiei Europene să utilizeze Legea serviciilor digitale (UE 2022) (Digital Services Act - DSA) pentru protejarea alegerilor din Europa de interferențe străine, care nu se limitează la Rusia și China (Mihăilă 2025). Anterior acestei adrese, Comisia Europeană inițiasse, la 17 decembrie, o anchetă împotriva rețelei sociale Tiktok (Lupișu 2024). Drept răspuns, reprezentanții platformei sociale au afirmat că

„integritatea platformei” a fost protejată „în peste 150 de alegeri la nivel global” și continuă abordarea proactivă a acestor „provocări comune la nivelul întregii industrii” și, de asemenea, că „TikTok a transmis Comisiei Europene informații detaliate privind aceste eforturi”, oferind detalii în mod „transparent și public” cu privire la acțiunile întreprinse, precum și că vor continua să colaboreze atât cu Comisia Europeană, cât și „cu autoritățile regionale și naționale pentru a răspunde solicitărilor și a discuta preocupările” (Deaconescu 2024).

6.7. Efectele influențării opiniei publice în contextul alegerilor și impactul asupra securității

Efectele fenomenelor expuse și analizate se traduc printr-un mediu informațional caracterizat de o evidentă dezordine, mai mult chiar, un haos informațional, pe fond infodemic, cu impact în plan psihologic, emoțional și cognitiv pentru opinia publică, în speță, pentru electorat. Gradul de afectare poate fi unul progresiv, de la individ, până la nivelul societății ca întreg.

La nivel individual, este vorba de stări de confuzie, de imposibilitatea de a distinge între adevăr și informație manipulată, nehotărâre, lipsă de capacitate de decizie sau *bias* cognitiv, și chiar lipsă de interes pentru procesele electorale. În această notă, în presă au fost vehiculații termeni ca *anxietate*, *apatie* (Sallard 2024), *lehamite*, *abandon* (Euronews 2025 b) și chiar *hipnoză electorală* (Dogioiu 2025).

Sondajele realizate cu puțin timp înainte de alegerile din luna mai 2025, publicate în presă, au relevat că un procent semnificativ din cei intervievați nu știau cu cine să voteze sau erau nehotărâți dacă să voteze ori aveau de gând să își anuleze votul. Enunțăm, în acest sens, un fragment dintr-o știre: „final electoral extrem de tensionat: scoruri strânse între principalii candidați, o creștere importantă a indecișilor și o participare electorală în scădere, cu doar câteva zile înainte de primul tur de scrutin (HotNews 2025 c).

Totodată, nu trebuie neglijat faptul că dezinformarea poate avea o influență concretă și eficientă asupra votanților în direcția în care se dorește de către cei care elaborează, coordonează și diseminează informația. În acest sens, un studiu realizat și publicat în SUA, referitor la alegerile din 2016, a concluzionat că este *probabil* că știrile false i-au adus lui D. Trump mandatul de la Casa Albă (Raden 2021, 254). În

aceeași notă, un sondaj INSCOP, realizat post-alegeri, în perioada 26-30 mai, a arătat că, în eventualitatea unor alegeri parlamentare, partidul AUR ar obține circa 38% din voturi, similar procentului obținut de candidatul său în primul tur al alegerilor din luna mai, conducând detașat, urmat de PSD, cu 17,4% și PNL, cu 16% (INSCOP 2025).

La nivel societal, per ansamblu, efectele nefaste constau în scăderea încrederii în mass-media, în conducerea politică și chiar în democrația din România, ceea ce poate duce și la un vot antisistem, în special în rândul tinerilor (IRES 2024). Per ansamblu, este profilat inclusiv riscul compromiterii rolului vital al dezbaterii publice libere, caracteristic democrației și unei funcționări sănătoase a societății civile (EU Council 2022b) apud (Lică 2024 c).

Considerăm că cele mai importante efecte din punctul de vedere al impactului pentru securitate îl reprezintă polarizarea exacerbată, care poate presupune un risc crescut de manifestări sociale (proteste, ieșiri în stradă). Aceasta s-a accentuat în perioada analizată, întrucât, în context electoral, mass-media a avansat două tabere opozante: cea proeuropeană și prooccidentală și cea cu accente naționaliste, etichetată ca prorusă. Astfel, de-o parte, s-au regăsit *globaliști, progresiști, proeuropeni*, iar de cealaltă, *suveraniști, izolaționiști, conservatori*, acești descriptori fiind atribuiți fiecăreia de către partea adversă.

În locul dialogului civilizat și al dezbaterii care presupune schimbul de idei, specifice democrației, îndeosebi în mediul online, pe platformele de socializare, diferențele de opinii au fost accentuate, fiind exprimate pe un ton unde normele de bun-simț și de cuviință nu se mai regăsesc, ajungându-se la ofense. Cam astfel se poate zugrăvi „O Românie împărțită în două” (Garvey 2025). Această divizare este exploatată atât de politicieni, în speță de candidații la alegeri, cât și de actori cu interese potențial ostile țării noastre.

Toate acestea au un *impact asupra securității naționale*, întrucât sunt periclitate drepturi fundamentale și valori constituționale. Referitor la valorile afectate de cele expuse, acestea țin de valorile constituționale supreme, și anume democrația, demnitatea, drepturile și libertățile cetățenilor, dreptatea, manifestate în cadrul statului de drept, democratic și social și, respectiv, coeziunea civică (Administrația prezidențială – SNAp 2020, art. 56, p. 13). Iar în ceea ce privește drepturile și libertățile fundamentale, cele direct vizate de fenomenul dezinformării sunt dreptul la informație (art. 31), care prevede dreptul oricărei persoane de a avea acces la orice informație de interes

public (1), autoritățile publice fiind obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și problemelor de interes personal (2), mijloacele de informare în masă, publice și private, fiind obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice (4); libertatea conștiinței (art. 29), care prevede faptul că „libertatea gândirii și a opiniilor” nu poate fi îngrădită sub nici o formă” și că „nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie”, precum și libertatea de exprimare (art. 30) (Constituția României 2003), apud (Lică 2024 d).

Concluzii

Lucrarea de față a furnizat o analiză a activităților de influențare în cadrul proceselor electorale din perspectivă atât teoretică, cât și practică, având drept orizont temporal anul 2024 și prima jumătate a anului 2025. Componenta teoretică s-a bazat atât pe cercetări anterioare proprii, cât și pe lucrări și documente recent publicate, incluzând dezvoltări actuale în domeniu. Componenta practică s-a concretizat într-un studiu de caz cu privire la recente alegeri prezidențiale din România, în baza monitorizării mass-mediei. Studiul a identificat și a ilustrat o serie de tehnici de influențare și a punctat principalele ingerințe externe relevate în spațiul public.

Analiza a tratat atât aspectul influenței de proveniență externă (care poartă denumirea de *ingerințe*), cât și a celei interne (admițând o eventuală coordonare de către factori externi nedetectabili), evidențiind în acest sens aspectul cenzurii. Fenomenele invocate, pe un fond infodemic (supraabundență informațională) au rezultat într-un haos informațional, în contextul alegerilor prezidențiale recente, cu efecte nefaste asupra opiniei publice românești. A fost evidențiat faptul că influențarea în context electoral are efecte atât în plan individual, cât și societal, cele mai importante fiind afectarea capacității de decizie a alegătorilor și polarizarea excesivă, acestea având un impact semnificativ asupra securității naționale.

Opinăm că, pentru a putea gestiona fenomenele analizate, este recomandabilă o abordare de tip *whole of society*, altfel spus, care să includă toate segmentele societale. Sunt esențiale, în acest sens, cultivarea educației, în genere, și în mod specific, educația în domeniul mass-mediei, cultivarea gândirii critice, precum și a valorilor umane, în spiritul tolerării diferențelor de opinie, în vederea minimizării polarizării societale.

Din perspectiva prezentată, care a avut în vedere criteriul obiectivității, lucrarea poate fi o unealtă utilă atât decidenților, cât și publicului larg, contribuind la conștientizare și reziliență în fața dezinformării și, astfel, la dezvoltarea culturii de securitate.

BIBLIOGRAFIE:

- Adevărul. 2024 a. „Cum ar funcționa România condusă de Călin Georgescu? Cele mai sumbre scenarii imaginate de analiști. «Vom merge cu Dumnezeu înainte, dar nu ne va fi bine».” 29 nov. <https://adevarul.ro/alegeri-prezidentiale-2025/cum-ar-functiona-romania-condusa-de-calin-2405088.html>.
- . 2024 b. „Exclusiv: Poate cu adevărat Călin Georgescu să scoată România din UE și NATO? Un profesor de drept constituțional explică în ce situație ar fi posibil.” 3 dec. <https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/poate-cu-adevarat-calin-georgescu-sa-scoata-2405622.html>.
- Administrația prezidențială – SNAp. 2020. „Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024 (SNApT).” Administrația prezidențială, 29. https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf.
- Agerpres. 2025 a. „Ascensiunea dreptei radicale și extreme în Europa (AFP).” <https://agerpres.ro/politic-extern/2025/02/24/ascensiunea-dreptei-radicale-si-extreme-in-europa-afp--1425192>.
- . 2025 b. „Prezidențiale 2025/Rezultatele primului tur al alegerilor prezidențiale din 4 mai 2025.” 16 mai. <https://agerpres.ro/documentare/2025/05/16/prezidentiale2025-rezultatele-primului-tur-al-alegerilor-prezidentiale-din-4-mai-2025--1449620>.
- Allen, Karen și Christopher Nehring. 2025. ”AI-Generat ed Disinformation in Europe and Africa”. Producător Konrad Adenauer Stiftung. <https://www.kas.de/en/web/medien-afrika/einzeltitel/detail/-/content/new-study-ai-generated-disinformation-in-europe-and-africa>.
- Andrei, Ștefan. 2025. „FIMI – Sistemul pus la cale de Rusia să controleze lumea: Mega-structura prin care sforile toate sunt trase de la Kremlin. Moldova, una dintre primele victime.”

- Știripesurse*, 19 mai. https://www.stiripesurse.ro/fimi-sistemul-pus-la-cale-de-rusia-sa-controleze-lumea-mega-structura-prin-care-sforile-toate-sun_3689336.html.
- Antena1. 2024. 6 dec. <https://a1.ro/news/politic/ce-reactie-au-avut-oficialii-in-urma-deciziei-ccr-de-anulare-a-procesului-electoral-este-momentul-in-care-statul-roman-id1127760.html>.
- Antifake. 2025. „Psihologia dezinformării. Prima informație contează cel mai mult.” *Anti-fake – Fact checkingul săptămânii*, 1 aprilie. <https://mailchi.mp/b4a7b5687bec/s-fie-blndee-umor-inelegere-13871159?e=6e488e0c58>.
- Anton, Cristian. 2025. „Cine este Sebastian Popescu, singurul candidat pentru a treia oară la Președinție. În 2024, a «anticipat» anularea alegerilor.” *Știrile PRO TV*, 10 aprilie. <https://stirileprotv.ro/alegeri/prezidentiale/2024/sebastian-popescu.html>.
- Ardelean, Adrian. 2025. „Belarus. Lukașenko câștigă al șaptelea mandat de președinte. Opoziția: «o farsă».” *Europa Liberă România*, 27 ianuarie. <https://romania.europalibera.org/a/belarus-rezultat-alegeri-prezidentiale-lukashenko/33290031.html>.
- Asociația Inventatorilor Independenți. fără an. *Masaru Emoto, experimente cu apa*. <https://www.inventatori.ro/masaru-emoto-experimente-cu-apa/>.
- Ball, Philip. 2004. „The memory of water.” *Nature*, 8 October. doi:doi:10.1038/news041004-19.
- Bărbulescu, Iordan Gh. și Daniela (Lică) Răpan. 2009. „Dicționar explicativ trilingv al Uniunii Europene.”
- Bârgăoanu, Alina. 2024. „Educația și gândirea critică: răspunsuri pe termen lung la turbulențele lumii actuale.” 30 October.
- Barnfield, Graham. 2024. „Narațiuni paralele și adevăruri distorsionate – Care este rolul jurnaliștilor astăzi?” 14 februarie. <https://www.mcc.ro/ro/articole/naratiuni-paralele-si-adevaruri-distorsionate-care-este-rolul-jurnalistilor-astazi>.
- Berger, Peter L. și Thomas Luckmann. 1966. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge 1966*. Anchor Books.
- Borrell, Josep. 2023. „Disinformation: Opening speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the EEAS Conference on Foreign Information Manipulation and

- Interference.” *EEAS Press Service*. 07 February.
<https://www.eeas.europa.eu/eeas/disinformation-opening-speech-high-representative>.
- Britannica. 2025. ”Overton window (political concept)”. mai.
<https://www.britannica.com/topic/Overton-window>.
- Cana, Petrișor. 2025. „Rolul UE în anularea alegerilor prezidențiale din România. Șefa securității SUA vine în Europa.” *Oficiul de știri*, 3 martie. <https://oficiuldestiri.ro/rolul-ue-in-anularea-alegerilor-prezidentiale-din-romania-sefa-securitatii-sua-vine-in-europa>.
- Capital. 2025. „Călin Georgescu aruncă bomba: A fost o lovitură de stat comandată de peste hotare.” *Capital*, 15 ian. <https://www.capital.ro/calin-georgescu-arunca-bomba-a-fost-o-lovitura-de-stat-comandata-de-peste-hotare.html>.
- Caranfil, Radu. 2025. „Fraudarea alegerilor în România după 1989: metode, cazuri și comparații internaționale.” 30 apr. <https://www.puterea.ro/fraudarea-alegerilor-in-romania-dupa-1989-metode-cazuri-si-comparatii-internationale/>.
- Codruț, Loredana. 2025. „Principele Radu laudă anularea alegerilor din noiembrie: România a avut curajul și puterea.” *Știripesurse.ro*, 8 aprilie. https://www.stiripesurse.ro/principele-radu-lauda-anularea-alegerilor-din-noiembrie-romania-a-avut-curajul-si-puterea_3641675.html.
- Consiliul UE. 2022a. „O Busolă strategică pentru securitate și apărare pentru o Uniune Europeană care își protejează cetățenii, valorile și interesele și contribuie la pacea și securitatea internațională”. Bruxelles, 21 martie. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/ro/pdf>.
- . 2022b. „Council conclusions on FIMI.” July. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11429-2022-INIT/en/pdf>.
2003. „Constituția României.” <https://www.constitutia.ro/>.
- Cotidianul. 2025a. „Comisia de la Veneția despre anularea alegerilor: Nu trebuie să se bazeze exclusiv pe informații clasificate.” 27 ian. <https://www.cotidianul.ro/raport-oficial-comisia-de-la-venetia-a-criticat-anularea-alegerilor/>.

- 2025 b. „Acuzațiile oficiale aduse lui Georgescu. A fost pus sub control judiciar.” 26 febr. https://www.cotidianul.ro/surse-acuzatiile-aduse-lui-calin-georgescu/#goog_rewarded.
- Deaconescu, Andreea. 2024. „TikTok, precizări după deschiderea anchetei împotriva platformei de către Comisia Europeană.” *DeCeNews*, 17 dec. https://www.dcnews.ro/tiktok-precizari-dupa-deschiderea-anchetei-impotriva-platformei-de-catre-comisia-europeana_981276.html#:~:text=A%20ap%C4%83rut%20pozi%C8%9Bia%20oficial%C4%83%20a%20TikTok%20dup%C4%83%20ce,recentelor%20alegeri%20preziden%C5%A3iale%20d.
- DEXonline. 2024-2025. „Dicționarul explicativ al limbii române – versiunea online.” *Dexonline*. Editor Institutul de Lingvistică Academia Română. Editura Univers Enciclopedic Gold. <https://dexonline.ro>.
- Digi24. 2024 a. „S-a încheiat numărătoarea voturilor. Maia Sandu a câștigat un nou mandat de președinte al Republicii Moldova, cu 55,33%.” Editor C.L.B. *Digi24*. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/rezultate-alegeri-moldova-turul-2-2992523>.
- 2024 b. „Cum a funcționat „hipnoza” Călin Georgescu. „Rețelele sociale ne-au făcut să trăim pe planete diferite”.” Editor C.L.B. <https://www.digi24.ro/stiri/cum-a-functionat-hipnoza-calin-georgescu-retelele-sociale-ne-au-facut-sa-traim-pe-planete-diferite-3039645>.
- 2025 a. „Gruparea de hackeri ruși a revendicat oficial atacul asupra site-urilor din România. Site-ul MAI și al Justiției și-au revenit.” 4 mai. <https://www.digi24.ro/alegeri-prezidentiale-2025/posibil-atac-al-unor-hackeri-rusi-asupra-unor-site-uri-din-romania-in-ziua-alegerilor-au-picat-site-ul-mai-si-cel-al-lui-antonescu-3225145>.
- 2025 b. „Alegeri prezidențiale 2025, turul 2: Urnele s-au închis. Ambii candidați se declară câștigători.” 18 mai. <https://www.digi24.ro/alegeri-prezidentiale-2025/alegeri-prezidentiale-2025-turul-2-3243031>.
- 2025 c. „Rezultate finale ale alegerilor prezidențiale, de la BEC: Nicușor Dan a obținut 6.168.642 de voturi, George Simion – 5.339.053.” 20 mai. <https://www.digi24.ro/alegeri-prezidentiale-2025/rezultate-finale-ale-alegerilor-prezidentiale-de-la-bec>

nicusor-dan-a-obtinut-6-168-642-de-voturi-george-simion-5-339-053-3249419.

- 2025 d. „Sesizarea lui George Simion prin care cere CCR anularea alegerilor prezidențiale, înregistrată la Curte.” 21 mai. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/sesizarea-lui-george-simion-prin-care-cere-ccr-anularea-alegerilor-prezidentiale-inregistrata-la-curte-3250175>.
 - 2025 e. „Fondatorul Telegram, după ce Simion a anunțat că va cere CCR anularea alegerilor: «Sunt pregătit să vin și să depun mărturie».” 20 mai. <https://www.digi24.ro/alegeri-prezidentiale-2025/fondatorul-telegram-dupa-ce-simion-a-anuntat-ca-va-cere-ccr-anularea-alegerilor-sunt-pregatit-sa-vin-si-sa-depun-marturie-3249633>.
 - 2025 f. „Un institut internațional dezvăluie care a fost principala provocare în super-anul electoral 2024. Ce s-a întâmplat în România”. 9 iunie. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/un-institut-international-dezvaluie-care-a-fost-principala-provocare-in-super-anul-electoral-2024-ce-s-a-intamplat-in-romania-3275883>.
- Dobrea, Vlad. 2024. „Curtea Constituțională a României a anunțat luni seară că a validat primul tur al alegerilor prezidențiale, după ce a cerut renumărarea tuturor celor peste 9,4 milioane de voturi.” <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/ccr-a-validat-primul-tur-al-alegerilor-prezidentiale-in-al-doilea-tur-vor-participa-calin-georgescu-si-elena-lasconi.html>.
- Dogioiu, Ioana Ene. 2025. „Electoratul «swing» și votul util.” *SpotMedia*, 24 apr. <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/electoratul-swing-si-votul-util>.
- DOMINOES. n.d. ”Handbook on identifying and countering disinformation”. https://wordpress.projectdominoes.eu/wp-content/uploads/2023/07/DOMINOES-Handbook.final_.pdf.
- Drăgușin, Alina. 2025. „Pericolele din ziua votului. Andrei Țăranu: «Cei din UE sunt îngroziți că România ar putea să ia o direcție non-europeană».” *Antena3 CNN*, 4 mai. <https://www.antena3.ro/politica/alegeri-prezidentiale-2025/pericolele-din-zia-votului-andrei-taranu-cei-din-ue-sunt-ingroziti-ca-romania-ar-putea-sa-ia-o-directie-non-europeana-744826.html>.

- Economica. 2024. „Rezultate finale la alegerile parlamentare din Georgia. Partidul de guvernământ Visul Georgian a câștigat scrutinul cu 53,93% din voturi.” Editor Agerpres. *Economica*.
- Edelman. 2024. ”Edelman Trust Barometer Global Report”. Edelman Trust Institute. https://www.edelman.com/sites/g/files/aatuss191/files/2024-02/2024%20Edelman%20Trust%20Barometer%20Global%20Report_FINAL.pdf.
- EEAS. 2024a. ”2nd EEAS Report on FIMI Threats. A Framework for Networked Defence”. EEAS/EU. https://www.eeas.europa.eu/eeas/2nd-eeas-report-foreign-information-manipulation-and-interference-threats_en#:~:text=2nd%20EEAS%20Report%20on%20Foreign%20Information%20Manipulation%20and%20Interference%20Threats,-23.01.2024%20Strategic&text=The%202nd%20EE.
- . 2024b. ”Annual progress report on the Implementation of the Strategic Compass for Security and Defence”. EEAS/EU, 32. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/StrategicCompass_2ndYear_Report_0.pdf.
- . 2025. ”3rd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats. Exposing the architecture of FIMI operations”. EEAS. <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2025/EEAS-3nd-ThreatReport-March-2025-05-Digital-HD.pdf>.
- Eurlex. 2011. ”C308 E/58”. 20 octombrie. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010IP0307>.
- Euronews. 2024a. „«Apa are o memorie. H2O nu înseamnă nimic.» De unde provin o parte dintre teoriile pseudoștiințifice ale lui Călin Georgescu.” 29 nov. <https://www.euronews.ro/articole/apa-are-o-memorie-h2o-nu-inseamna-nimic-de-unde-provin-o-parte-din-teoriile-pseud>.
- . 2025a. „Motivarea CAB în cazul Georgescu: Deciziile CCR sunt definitive și obligatorii. Anularea alegerilor nu încalcă drepturile fundamentale.” 9 ian. <https://www.euronews.ro/articole/motivarea-cab-in-cazul-georgescu-deciziile-ccr-sunt-definitive-si-obligatorii-anu>.
- . 2025b. „GHID. Cum votezi la alegerile prezidențiale 2025, turul 2. Procedura de vot, pas cu pas.” 17 mai. <https://www.euronews.ro/>

articole/ghid-cum-votezi-alegeri-prezidentiale-2025-18-mai-turul-doi-candidati-procedura-vot.

- EUvsDisinfo. 2019. *Methods of Foreign Electoral Interference*. 02 April. <https://euvsdisinfo.eu/methods-of-foreign-electoral-interference/>.
- . 2023. *Primul raport al SEAE referitor la amenințările de manipulare a informațiilor și de ingerințe din exterior: către un cadru pentru o apărare în rețea*. 7 februarie. <https://euvsdisinfo.eu/ro/primul-raport-al-seae-referitor-la-amenintarile-de-manipulare-a-informatiilor-si-de-ingerinte-din-exterior-catre-un-cadru-pentru-o-aparare-n-retea/#:~:text=Consulta%C8%9Bi%20raportul%20integral%20aici%20%28%C3%AEn%20limba%20engle>.
- . 2024-2025. „Query: election meddling.” <https://euvsdisinfo.eu/report/tag/election-meddling/?numberposts=30>.
- . 2024b. *Retrospectivă. 2024, anul super-electoral. Aproape jumătate din populația globului a fost chemată la urne*. 30 dec. <https://www.euronews.ro/articole/retrospectiva-2024-anul-super-electoral-alegeri-sua-moldova-marea-britanie-franta-georgia>.
- . 2025a. „DISINFO: Western European country asked Telegram to silence conservatives in Romania for the presidential elections.” 18 mai. <https://euvsdisinfo.eu/report/western-european-country-asked-telegram-to-silence-conservatives-in-romania-for-the-presidential-elections/>.
- . 2025b. „The architecture of Russia’s FIMI operations”. 2 aprilie. <https://euvsdisinfo.eu/the-architecture-of-russias-fimi-operations/>.
- FIMI-ISAC. 2024. „FIMI-ISAC Collective Findings I: Elections”. october. <https://fimi-isac.org/wp-content/uploads/2024/10/FIMI-ISAC-Collective-Findings-I-Elections.pdf>.
- Florescu, Remus. 2025. „Ghid de supraviețuire în războiul sondajelor electorale. Ștefureac: «80% din ce s-a publicat până acum sunt advertoriale electorale».” *Adevărul*, 17 apr. <https://adevarul.ro/alegeri-prezidentiale-2025/ghid-de-supravietuire-in-razboiul-sondajelor-2436853.html>.
- Foster, Peter. 2021. „Sustainable Newspeak by 2050.” *Financial Post*. Accesat februarie 20, 2023. <https://financialpost.com/opinion/peter-foster-sustainable-newspeak-by-2050>.

- Fota, Iulian, interviu de Redactor RFI. 2025. *Jurnalul diminetii* RFI. 09 aprilie.
- Frunzeti, Teodor. 2025. „Discurs în deschiderea Conferinței Strategii XXI, Facultatea de Securitate și Apărare, UNAp.” 16 aprilie.
- G. Arun, DW. 2025. „Extremismul din România: De la C.V. Tudor la Călin Georgescu.” *Deutsche Welle*. <https://www.dw.com/ro/extremismul-din-rom%C3%A2nia-de-la-cv-tudor-la-c%C4%83lin-georgescu/a-71841940>.
- Garvey, Matthew. 2025. „O Românie împărțită în două. Ce mai rămâne de făcut ca să nu ajungem să «ne urâm unii pe alții».” *Digi24*, 8 mai. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/o-romanie-impartita-in-doua-ce-mai-ramane-de-facut-ca-sa-nu-ajungem-sa-ne-uram-unii-pe-altii-3231211>.
- Gava, Ioan-Radu. 2025. „Președintele Poloniei îndeamnă la proteste, dacă votul va fi anulat ca în România.” *DeCe News*, 6 febr. https://www.dcnnews.ro/presedintele-poloniei-indeamna-la-proteste-daca-votul-va-fi-anulat-ca-in-romania_985546.html.
- Georgescu, Călin, interviu de Alexandru Pleșea. 2024. „Manual de utilizare a sufletului românesc” (sept.). <https://www.bing.com/videos/riverview/relatedvideo?&q=MANUAL+DE+UTILIZARE+A+SUFLETULUI+ROM%C3%82NESC%2c+Invitat+C%C4%82LIN+GEORGESCU&qpv=MANUAL+DE+UTILIZARE+A+SUFLETULUI+ROM%C3%82NESC%2c+Invitat+C%C4%82LIN+GEORGESCU&mid=A05FC7C7E0413562ABC4A05FC7C7E04135>.
- Giles, Keir și Anthony Seaboyer. 2019. „The Russian Information Warfare Construct.” Defence Research and Development Canada. https://cradpdf.drdc-rddc.gc.ca/PDFS/unc341/p811007_A1b.pdf.
- GMF. 2023. „2023 Transatlantic Trends. Public Opinion in a Shifting Global Order.” https://www.gmfus.org/sites/default/files/2023-09/TT2023_digital-3.pdf.
- Grădinaru, Magda. 2025. „Planul Simion-Georgescu: Un stat sub ofițeri și turnători. Ce urmărește rețeaua din spate – Analiză.” *SpotMedia*, 17 mai. <https://spotmedia.ro/stiri/politica/planul-simion-georgescu-un-stat-sub-ofiteri-si-turnatori-ce-urmareste-reteaua-din-spate-analiza>.

- Guvernul României. 2004. „Legea nr. 370 din 20 septembrie 2004 (republicată cu modif. din 2011) pentru alegerea Președintelui României”. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/55481>.
- Harward, Christina. 2025, 05.05. ”Far-Right Gains in Romania Could Advance Kremlin Objectives”. Institute for the Study of War. <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Far-Right%20Gains%20in%20Romania%20Could%20Advance%20Kremlin%20Objectives%20PDF.pdf>.
- Heick, Terry. fără an. ”The Cognitive Biases List: A Visual Of 180+ Heuristics”. <https://www.teachthought.com/critical-thinking/cognitive-biases/>.
- Horovei, Iulia. 2025. „Fondatorul Telegram acuză un stat occidental de ingerință în alegerile prezidențiale din România.” *DeCe News*, 19 mai. https://www.dcnnews.ro/fondatorul-telegram-acuza-un-stat-occidental-de-ingerinta-in-alegerile-prezidentiale-din-romania_993824.html.
- HotNews. 2024. „Călin Georgescu: «Am fost acuzat că vreau să scot România din NATO și UE. Fals.» Noi acuzații neprobate că «se cere» intrarea României în război.” *HotNews*, 26 nov. <https://hotnews.ro/calin-georgescu-am-fost-acuzat-ca-vreau-sa-scot-romania-din-nato-si-ue-fals-noi-acuzaatii-neprobate-ca-se-cere-intrarea-romaniei-in-razboi-1846002>.
- . 2025a. „Derapaj grav al lui George Simion. Despre Nicușor Dan: «E autist, săracu’!»/Replică: «Autismul este o condiție neurodezvoltativă, nu o sentință de inferioritate»/ După câteva ore, și-a cerut scuze.” 15 mai. <https://hotnews.ro/derapaj-grav-al-lui-george-simion-la-adresa-lui-nicusor-dan-e-autist-saracu-1975823>.
- . 2025b. „Polonezii și-au decis noul președinte: Euroscepticul K. N. a obținut un scor de 50,9%/Proeuropeanul R.T. și-a recunoscut înfrângerea /Oamenii lui Nawrocki amenință cu alegeri anticipate și picarea guv. Tusk /Primul triumf MAGA din Europa pentru Trump.” *HotNews*, 2 iunie. <https://hotnews.ro/rezultat-alegeri-prezidentiale-polonia-turul-2-rafal-trzaskowski-karol-nawrocki-1-iunie-2025-1991652>.
- . 2025c. „Sondaj: Final tensionat înainte de alegeri: 1 din 5 români indeciși/În turul 2, scorurile sunt extrem de strânse, iar

- absenteismul și votul nul devin actori decisivi.” 29 aprilie. <https://hotnews.ro/final-tensionat-inainte-de-alegeri-1-din-5-romani-indecisi-in-turul-2-scorurile-sunt-extrem-de-stranse-iar-absenteismul-si-votul-nul-devin-actori-decisivi-1958925>.
- Ilie, Răzvan. 2024. „Alegeri prezidențiale 2024. Lista completă a celor 14 candidați pentru Palatul Cotroceni. Iată cum arată buletinul de vot.” *Știrile Kanal D*. <https://www.stirilekanald.ro/alegeri-prezidentiale-2024-lista-completa-a-celor-14-candidati-buletin-vot-20433256>.
- Inforadar/MApN. 2025. „Conceptul FIMI. Ce înseamnă? Cum contracarăm?” martie. https://inforadar.mapn.ro/doc/articole/documents/20250321_094648_Document_Articol.pdf.
- INSCOP. 2025. „Iunie 2025: Barometrul Informat.ro – INSCOP Research: Intenție vot alegeri parlamentare.” 3 iunie. <https://www.inscop.ro/iunie-2025-barometrul-informat-ro-inscop-research-intentie-vot-alegeri-parlamentare/>.
- Ionescu, Eugen. 1996. *Rinocerii*. Vol. Teatru III. Univers.
- IRES. 2024. „Tinerii din România în anul electoral 2024 – sondaj de opinie”. Red. IRES. martie. https://ires.ro/uploads/articole/ires_centrul-agora_tinerii-in-anul-electoral-2024_sondaj_cp_210320_24.pdf.
- Keir Simmons, Corky Siemaszko și Yuliya Talmazan. 2021. „Putin dismisses criticism of hacking and internal crackdowns ahead of Biden summit.” *NBC News*, 14 June. <https://www.nbcnews.com/news/world/putin-talks-hacking-navalny-capitol-riot-ahead-biden-summit-n1270640>.
- Kowalewski, Annie. 2017. „Disinformation and Reflexive Control: The New Cold War.” *Georgetown Security Studies Review*. <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2017/02/01/disinformation-and-reflexive-control-the-new-cold-war/>.
- Libertatea. 2024a. „Care a fost principala sursă de finanțare a campaniei lui Călin Georgescu: «Vă spun cum am făcut».” 26 nov. <https://www.libertatea.ro/stiri/care-a-fost-principala-sursa-de-finantare-a-campaniei-lui-calin-georgescu-5097356>.
- . 2024b. „Călin Georgescu vorbește exact ca Olaf, omul de zăpadă din Regatul de Gheață: «Apa are o memorie».” 19 dec. <https://www.libertatea.ro/stiri/calin-georgescu-vorbeste-exact->

ca-olaf-omul-de-zapada-din-regatul-de-gheata-apa-are-o-memorie-5127774.

- Liboreiro, Jorge. 2024. „Brussels avoids comment on Romania's cancelled election after shock judicial ruling.” *Euronews*, 9 dec. <https://www.euronews.com/my-europe/2024/12/09/brussels-avoids-comment-on-romanias-cancelled-election-after-shock-judicial-ruling>.
- Lică, Daniela. 2022a. „Activitățile informaționale.” În *Amenințări și riscuri la adresa securității naționale a României – orizont 2040*, editor Florian Cîrciumaru și Dan-Lucian Petrescu, 115-138. Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/amenintari_si_riscuri_la_adresa_securitatii_romaniei_orizont_2040.pdf.
- . 2022b. „Infodemia în contextul pandemiei de COVID-19.” În *Evaluare strategică 2021*, editor Florian Cîrciumaru, 111-136. Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”. doi:<https://doi.org/10.53477/978-606-660-458-1-22-08%20>.
- . 2023. „Componenta dezinformării în războiul din Ucraina.” Editor CSSAS. *Colocviu strategic. Un an de la declanșarea războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei: analiză multidimensională* (UNAp) 21-25. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/cs01-23.pdf.
- . 2024a. „The Terminological Conundrum Regarding Information Weaponisation.” Editor Florian Cîrciumaru: Iulia Cojocar. *STRATEGIES XXI: The Complex and Dynamic Nature of the Security Environment*. Bucharest: “Carol I” National Defence University Publishing House. 192. doi:10.53477/3045-2309-23-17.
- . 2024b. „Dezinformarea în contextul a doi ani de război în Ucraina.” *Colocviu strategic*, martie: 20-26. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/cs02-24.pdf.
- 2024c. „Direcții de acțiune ale UE și instrumente de contracarare a manipulării informațiilor și a ingerințelor de către surse externe, în contextul războiului din Ucraina și al proceselor electorale.” În *Evaluare strategică 2023. Riscuri, incertitudine, război (monografie)*, de colectiv de autori, editor Florian CÎRCIUMARU, 204-235. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”. https://revista.unap.ro/index.php/Evaluare_strategica/issue/view/123/16.

- . 2024d. „Comunicarea publică privind schimbările climatice și impactul asupra securității naționale.” În *Impactul schimbărilor climatice asupra securității naționale a României*, de colectiv de autori, editor Florian Cîrciumaru și Dan Petrescu, 187-226. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/Carte_ISCSNR.pdf.
- Lin, H. și J. Kerr. 2019. „On Cyber-Enabled Information Warfare and Information.”
- Local24. 2025. „România și Provocările Viitorului: O Viziune Alarmantă despre Leadership-ul lui George Simion.” 6 mai. <https://local24.ro/romania-si-provocarile-viitorului-o-viziune-alarmanta-despre-leadership-ul-lui-george-simion/>.
- Lupișu, Robert. 2024. „Comisia europeană Ursula von der Leyen: Comisia Europeană demarează o anchetă împotriva TikTok după «indicii serioase că actori străini au intervenit în alegerile prezidențiale din România» prin utilizarea rețelei.” *Calea Europeană*, 17 dec. <https://www.caleaeuropeana.ro/ursula-von-der-leyen-comisia-europeana-demareaza-o-ancheta-impotriva-tiktok-dupa-indicii-serioase-ca-actori-straini-au-intervenit-in-alegerile-prezidentiale-din-romania-prin-utilizarea-retelei/>.
- Lupu, Cristina. 2024. „Starea mass-media din România în anul super-electoral 2024”. Centrul pentru jurnalism independent și Friedrich Nauman Foundation for Freedom. Romania. <https://cji.ro/wp-content/uploads/2024/04/Starea-mass-media-din-Romania-in-pragul-anului-super-electoral-2024.pdf>.
- Lupu, Diana-Cristiana și Daniela Lică. 2024. „Large Language Models, Propaganda and Security Challenges.” Editor CDSSS. *Strategic Impact* (Carol I National Defence University Publishinghouse) 64-78. doi:DOI: 10.53477/1842-9904-24-21.
- Mandraud, Isabelle. 2025. „Poland delivers Trump his first electoral victory in Europe.” *Le Monde*, 16 iunie. https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2025/06/16/poland-delivers-trump-his-first-electoral-victory-in-europe_6742374_23.html.
- Matei, Alexandra. 2024. „Ce spun sociologii despre rezultatele votului de duminică: «Votul acesta e un vot antipartidele de la guvernare».” *Ziarul Financiar*. <https://www.zf.ro/eveniment/ce-spun-sociologii-despre-rezultatele-votului-de-duminica-votul-22575279>.

- Matei, Cristian. 2024. „Documente CSAT privind alegerile prezidențiale, declassificate: «Donații de peste un milion de euro, conturi afiliate Sputnik».” *Știrile ProTV*, 4 dec. <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/presedintele-klaus-iohannis-a-autorizat-declasificarea-informatiilor-prezentate-in-csat-privind-alegerile-prezidentiale.html>.
- MediaFax. 2024. „Rezultatul final al alegerilor prezidențiale 2024. Câte voturi au primit candidații”. 26 noiembrie. <https://www.mediafax.ro/politic/rezultatul-final-ale-alegerilor-prezidentiale-2024-cate-voturi-au-primit-candidatii-22576676>.
- . 2025. „Burduja, atac dur la adresa lui Călin Georgescu: «vrea România în afara NATO și UE».” 4 martie. <https://www.mediafax.ro/politic/burduja-atac-dur-la-adresa-lui-calin-georgescu-vrea-romania-in-afara-nato-si-ue-23524685>.
- Mereuță, Rareș. 2025. „Prezidențiale: Calendarul oficial și principalele etape/Când începe campania electorală și care sunt aspiranții pentru Cotroceni?” <https://www.gandul.ro/politica/prezidentiale-calendarul-oficial-si-principalele-etape-cand-incepe-campania-electorala-si-care-sunt-aspirantii-pentru-cotroceni-20417164>.
- Mihăescu, Alexandru. 2024. „Breaking: Președintele Iohannis susține că nu a primit de la serviciile secrete informații despre ingerințe externe la alegeri și nici despre suspiciuni legate de promovarea lui Călin Georgescu pe rețelele sociale.” *G4Media*, 25 nov. <https://www.g4media.ro/breaking-presedintele-iohannis-nu-a-primit-de-la-serviciile-secrete-informari-despre-ingerinte-externe-la-alegeri-si-nici-despre-suspiciuni-legate-de-promovarea-lui-calin-georgescu-pe-retelele-sociale.html>.
- Mihăilă, Lorena. 2025. „România și alte 11 state cer Comisiei Europene să protejeze alegerile europene de interferențele străine.” *Știrile PROTV*, 31 ian. <https://stirileprotv.ro/stiri/international/romania-si-alte-11-state-cer-comisiei-europene-sa-protejeze-alegerile-europene-de-interferentele-straine.html>.
- Morovan, Ioana. 2024. „Cum distinge Generația Z dezinformările în Polonia, Bulgaria, Ungaria, Cehia și Slovacia/De la consumul rapid de informație, la «mă descurc singur» – Conferința regională Free Press for Eastern Europe.” <https://www.g4media.ro/cum-distinge-generatia-z-dezinformatiile-in-polonia-bulgaria-ungaria->

- cehia-si-slovacia-de-la-consumul-rapid-de-informatie-la-ma-descurc-singur-conferinta-regionala-free-press-f.html.
- Mucchielli, Alex. 2016. *Arta de a influența. Analiza tehnicilor de manipulare*. București: Polirom.
- Newsweek. 2025. „Instanța supremă respinge definitiv cererea lui Călin Georgescu de reluare a turului II.” 17 ian. <https://newsweek.ro/politica/instanta-suprema-respinge-definitiv-cererea-lui-calin-georgescu-de-reluare-a-turului-ii>.
- ONU. 1948. „Declarația universală a drepturilor omului (Preambul)”. https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf.
- Orwell, George. 1990. „«Nineteen Eighty-Four»; Appendix. The Principles of Newspeak.” Penguin Books. Accesat februarie 20, 2023. https://orwell.ru/library/novels/1984/english/en_app.
- . 2003. ”Nineteen Eighty-Four”. Plume. Accesat februarie 20, 2023. https://archive.org/details/nineteeneightyfo00orwe_1/page/n9/mode/2up.
- Otopeanu, Cristian. actualizat – 2025. „Curtea Constituțională a anulat primul tur al alegerilor prezidențiale 2024, câștigat de Călin Georgescu. Decizie fără precedent în istoria României.” *Libertatea*, 23 mart.
- Palmer, Doug și Daniel Desrochers. 2025. „Trump imposes 10 percent universal tariff, higher for top trade partners.” *Politico*, 02 April. <https://www.politico.com/news/2025/04/02/trump-tariff-trade-partners-liberation-day-00267350>.
- Pantazi, Cristian. 2025. „Moment critic pentru democrație: cenzura, reinstaurată de o instituție a statului. Cum a ajuns Biroul Electoral Central să limiteze ilegal libertatea de exprimare.” *G4Media*, 14 aprilie. <https://www.g4media.ro/moment-critic-pentru-democratie-cenzura-reinstaurata-de-o-institutie-a-statului-cum-a-ajuns-biroul-electoral-central-sa-limiteze-ilegal-libertatea-de-exprimare.html>.
- Pitkanen, Matti. 2018. „On Masaru Emoto's Experiments with Emotional Imprinting of Water.” *Journal of Consciousness Exploration & Research* 9 (6). <https://jcer.com/index.php/jcj/article/view/759>.

- PS News. 2025. „Din aberațiile lui Călin Georgescu: «Apa nu e H₂O, am fost dresați». O agregare a declarațiilor sale halucinante.” 2 febr. <https://psnews.ro/din-aberatiile-lui-calin-georgescu-apa-nu-e-h2o-am-fost-dresati-o-agregare-a-declaratiilor-sale-halucinante/>.
- Raden, Aja. 2021. *Adevărul despore minciună*. București: Baroque Books & Arts - tipar: Monitorul Oficial R.A.
- RAND. 2009. „Foundations of Effective Influence Operations. A Framework for Enhancing Army Capabilities.” Editor Eric et al. Larson. <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG654.html>.
- Realitatea.net. 2025. „Călin Georgescu, despre anularea alegerilor prezidențiale: a fost o lovitură de stat comandată de Administrația Biden și de UE | VIDEO.” *Realitatea*, 19 febr. https://www.realitatea.net/stiri/actual/calin-georgescu-despre-anularea-alegerilor-prezidentiale-a-fost-o-lovitura-de-stat-comandata-de-administratia-biden-si-de-ue_67b631a3fe35c11cd9133372.
- RSF. 2025 a. „Index 2025 on press freedom. Global analysis.” https://rsf.org/en/rsf-world-press-freedom-index-2025-economic-fragility-leading-threat-press-freedom?year=2025&data_type=general.
- . 2025 b. „Index on press freedom. Romania.” <https://rsf.org/en/index>.
- Sallard, Sorina. 2024. „Diaspora Românească și alegerile din 2024: între Apatie, Confuzie și Responsabilitate Civică.” *Media Quality*, 23 nov. <https://www.mediaquality.ro/diaspora-romaneasca-si-alegerile-din-2024-intre-apatie-confuzie-si-responsabilitate-civica/>.
- Schütz, Alfred. 1945. „On Multiple Realities.” *Philosophy and Phenomenological Research* (International Phenomenological Society) 533-576. <https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/ge/schuetz.htm#n2>.
- Sfrijan, Mădălina. 2025. „George Simion, acuzat că face jocurile Rusiei. Mesajul lui Crin Antonescu.” *Evenimentul zilei*, 29 martie. <https://evz.ro/george-simion-acuzat-ca-face-jocurile-rusiei-mesajul-lui-crin-antonescu.html>.
- SpotMedia. 2025a. „Reuters: Victoria lui Simion ar putea izola România în UE și NATO.” 05 mai. <https://spotmedia.ro/stiri/>

- politica/reuters-victoria-lui-simion-ar-putea-izola-romania-in-ue-si-nato.
- 2025b. „Politico: Guvernul României, acuzat de cenzură online înaintea alegerilor.” 17 mai. <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/politico-guvernul-romaniei-acuzat-de-cenzura-online-inaintea-alegerilor>.
 - 2025c. „Simion știe deja ce vor spune exit-poll-urile și iar acuză fraude: «Avem morți care s-au trezit pe listele de vot».” 18 mai. <https://spotmedia.ro/stiri/politica/simion-stie-deja-ce-vor-spune-exit-poll-urile-si-iar-acuza-fraude-avem-morti-care-s-au-trezit-pe-listele-de-vot>.
- Statista. 2024. ”Trust in media in selected countries worldwide from 2021 to 2023”. 11 March. <https://www.statista.com/statistics/683336/media-trust-worldwide/>.
- Știrile PROTV. 2024. „Cine este Cristela Georgescu, soția lui Călin Georgescu. Posibila viitoare prima doamnă a României este naturopat.” 25 nov. <https://stirileprotv.ro/divers/cine-este-cristela-georgescu-sotia-lui-calin-georgescu-posibila-viitoare-prima-doamna-a-romaniei-este-naturopat.html>.
- 2025. „Vicepreședintele SUA transmite Europei un mesaj dur: «Planeta are un nou șerif». România, dată ca exemplu al «degradării» UE.” 14 febr. <https://stirileprotv.ro/stiri/international/vicepresedintele-sua-transmite-europei-un-mesaj-dur-planeta-are-un-nou-serif-romania-data-ca-exemplu-al-degradarii-ue.html>.
- Stoica, Mihaela. 2018. „«Rinocerii», piesa lui Eugen Ionescu al cărei mesaj este încă actual – 100 de ani în 100 de momente.” *Descoperă*. <https://www.descopera.ro/istorie/17540766-rinocerii-piesa-lui-eugen-ionescu-al-carei-mesaj-este-inca-actual-100-de-ani-in-100-de-momente>.
- StratCom CoE. 2015. ”Analysis of Russia’S information campaign against Ukraine. Examining non-military aspects of the crisis in Ukraine from a strategic communications perspectives”. Riga. https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf.
- TVRInfo. 2024. „Sondaj IRES: Care sunt îngrijorările românilor. Ce părere au despre anularea alegerilor. Cu cine ar fi votat în turul doi.” 28 dec. <https://tvrinfo.ro/sondaj-ires-care-sunt-ingrijorarile->

romanilor-ce-parere-au-despre-anularea-alegerilor-cu-cine-ar-fi-votat-in-turul-doi/.

Twain, Mark. fără an. „Citate de Mark Twain.” *Citate celebre cogito*. <https://www.citate-celebre-cogito.ro/daca-nu-citesti-ziarele-esti-neinformat/>.

U.S. Department of State. 2020. „GEC Special Report: Pillars of Russia’s Disinformation and Propaganda Ecosystem.” 3. https://2021-2025.state.gov/wp-content/uploads/2020/08/Pillars-of-Russia%E2%80%99s-Disinformation-and-Propaganda-Ecosystem_08-04-20.pdf.

UE. 2022. „Regulamentul privind serviciile digitale”. 19 oct. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R2065>.

UNESCO. 2018. „Journalism, fake news and disinformation”. Edited by Cherilyn Ireton and Julie Posetti. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265552>.

US-Army. 2003. *Information Operations: Doctrine, Tactics, Techniques*.

Valet, Matthieu. 2025. ”Parliamentary question: Annulment of the presidential elections in Romania and the role of the Commission following Thierry Breton’s remarks”. 15 ian. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-10-2025-000150_EN.html#def1.

Vinney, Cynthia. 2024. „How to Spot and Avoid the Slippery Slope Fallacy in Everyday Conversations. Things aren't always so black and white.” *Verywellmind*. 28 June. <https://www.verywellmind.com/how-to-recognize-and-avoid-the-slippery-slope-fallacy-8649241>.

2024. „Apa nu este H2O”. Interpretat de Voltaj. nov. <https://www.youtube.com/watch?v=ee1mv1B1pag>.

Vraga, Emily K. și Leticia Bode. 2020. „Defining Misinformation and Understanding its Bounded Nature: Using Expertise and Evidence for Describing Misinformation.” *Political Communication*, 136-144. doi:10.1080/10584609.2020.1716500.

Weintraub, Richard. 2020. „Trump's use of «Newspeak» to explain away virus puts Americans at risk | For What It's Worth.” *Pocono Record*. Accesat februarie 20, 2023. <https://eu.poconorecord.com/>

story/opinion/columns/2020/11/19/trumps-use-newspeak-explain-away-virus-puts-americans-risk-what-its-worth/3775331001/.

WestCityRadio. 2024. „Știrile zilei – 29 noiembrie 2024.” *1 radio pentru Timișoara*. 29 nov. <https://www.westcityradio.ro/stiri/stirile-zilei-29-noiembrie-2024>.

Wikipedia. fără an. „Cronologia anulării alegerilor prezidențiale în România, 2024.” https://ro.wikipedia.org/wiki/Cronologia_anul%C4%83rii_alegerilor_preziden%C8%9Biale_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia,_2024.

Wilke, Tabea. 2020. ”Information Threats. Challenges for the European Information Space”. Producător Hanns Seidel Stiftung. https://www.hss.de/download/publications/AA_77_Infobedrohung_English.pdf.

World Economic Forum. 2024. ”Global Risks Report 2024”. 19. https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf.

Zamfir, Cătălin și Lazăr – editori Vlăsceanu. 1998. *Dicționar de sociologie*. Babel.

Ziare.com. 2025. „«Vreți să rămâneți în Uniunea Europeană?». Reacția lui George Simion, pentru un reporter din Franța. Acest text a fost copiat de pe Ziare.com «Vreți să rămâneți în Uniunea Europeană?». Reacția lui George Simion, pentru un reporter din Franța.” 11 mai. <https://ziare.com/alegeri-prezidentiale-2025/george-simion-ro-exit-ue-uniunea-europeana-1940757>.